

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Állam- és Jogtudományi Szekció

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:

Károli Gáspár Református Egyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**Az élelmiszer-pazarlás és -veszteség csökkentését
célzó rendelkezések az Európai Unióban,
különös tekintettel Romániára**

**Kézirat lezárásának dátuma:
2024/május/22**

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
A kutatás módszertana	4
Élelmiszer-veszteség és –pazarlás: létezik-e egységes meghatározás?.....	4
Az élelmiszer-veszteség és –pazarlás szabályozása az EU-ban.....	7
Az élelmiszer-veszteség és –pazarlás mértéke globális, illetve uniós szinten	10
Az élelmiszer-veszteség és –pazarlás jogi keretei Romániában	12
Az élelmiszer-veszteség és –pazarlásra vonatkozó romániai jogszabályok értékelése.....	18
A joggyakorlati alkalmazás tapasztalatai – a romániai esetjog.....	21
Ígéretes nemzetközi kezdeményezések, szabályozások.....	28
Záró gondolatok	31
Irodalomjegyzék.....	32

Bevezetés

Az élelmiszer-pazarlás globális probléma – a fenntartható, környezettudatos élelmiszer-fogyasztást az Európai Unió az elmúlt években kiemelt stratégiai pályára állította és a fenntarthatóság kérdésköre egyre nagyobb teret nyer az élelmiszerlánc szerteágazó hálózatában¹. Az élelmiszer, mint erőforrás létfontosságú az ember számára, hiszen a megfelelő táplálkozás alapvető emberi szükséglet. A jogalkotás nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a fontos társadalmi kérdéseket időben, törvényi úton lehessen kezelni.²

A kutatási téma vizsgálatát szakmai szempontból a társadalmi szükségesség indokolja: az élelmiszer-biztonság, élelmezési láncok védeltsége, az élelmiszer-pazarlás visszaszorítására vonatkozó uniós jogszabályi háttér, illetve ennek nemzeti jogrendekbe való átültetése jogi szempontból is prioritást képez. E terület érdekességét az adja, hogy több tudományterületet ötvöz, ugyanis mind a jogszabályi háttér változása, mind a környezettudományi kutatások legújabb eredményei befolyásolják, aktualitását pedig a folyamatban lévő nemzetközi szabályozás kialakítása támasztja alá.³

Dolgozatomban ismertetni szeretném az élelmiszer-veszteség és az élelmiszer-pazarlás hátterében álló okokat, tekintettel a jogi akadályokra is, továbbá a nemzeti és európai jogalkotók által jelzett legújabb kilátásokat az élelmiszer-pazarlás mérséklésére vagy korlátozására.

¹ Marsden, T., Hebinck, P., Mathijs, E. 2018. Re-building food systems: embedding assemblages, infrastructures and reflexive governance for food systems transformations in Europe. *Food Security*, 10(3): 1301–1309, 1301.

² Scotford, E. 2021. Legislation and the Stress of Environmental Problems. *Current Legal Problems*, 74(1): 299–327, 306.

³ Lucifero, N. 2016. Food Loss and Waste in the EU Law between Sustainability of Well-being and the Implications on Food System and on Environment. *Agriculture and Agricultural Science Procedia*, 8: 282-289, 283.

A kutatás módszertana

Kutatásom jellegét tekintve egyrészt kvalitatív kutatásról (tartalomelemzés), másrészt kvantitatív kutatásról (gyakorlati tapasztalatok).

A kutatás folyamán tervezett módszertan a leíró módszer és jogelemzés (a jogszabályi háttér feltérképezése), szakirodalmi tartalmi feltárás és szintézis (az elméleti jogirodalom eredményeinek hasznosítása), analitikus feltárás (joggyakorlat), empirikus módszer (adatok számszerűsítése, esettanulmány) pilléreire épít.

A dolgozat összeállításában mesterséges intelligencia-használat semmilyen módon nem játszott szerepet.

Élelmiszer-vesztés és –pazarlás: létezik-e egységes meghatározás?

Annak ellenére, hogy az Európai Unió döntéshozó intézményei, ágazati szakmai fórumai egyre nagyobb figyelmet fordítanak az élelmiszer-pazarlásra, a mai napig nincs konkrét, teljes és egységes szabályozás a jelenség megelőzésére. Ez a meghatározásáról is elmondható, ugyanis nem rendelkezik egyértelmű definícióval, amely nélkülözhetetlen a jogszabályi keret létrehozásához, a csökkentési célok kitűzéséhez és a vállalt szakpolitikák hosszútávú hatékonyságának nyomonkövetéséhez.⁴ E hiányosság miatt korábban a nemzetközi szakirodalomban igen heterogén fogalmakat használtak, és először az ENSZ Élelmiszeri és Mezőgazdasági Szervezete (FAO)⁵ által végzett tanulmányok vezettek az élelmiszer-vesztés és élelmiszer-pazarlás (mint elkerülhető élelmiszer-vesztés) fogalmi megkülönböztetéséhez.⁶

Mielőtt rátérnék a fogalmi tisztázásra, fontosnak tartom a jogi doktrína releváns magyar, angol és román terminológia nyelvi variánsainak összefoglalását. A gazdag angol nyelvű szakirodalmi korpuszban a *food loss* (élelmiszer-vesztés) és *food waste* (kontextustól függően élelmiszer-pazarlás vagy élelmiszer-hulladék) megnevezéseket találjuk, a *food wastage* pedig gyűjtőfogalomként mindkettőt felöleli. A szakirodalom az *avoidable/preventable food waste* kifejezés használatával pontosítja, hogy élelmiszer-pazarlásról vagy pazarlás következtében létrejövő élelmiszer-hulladékról van szó. A fogalmak

⁴ Xue, L., Liu, G. 2019. *Introduction to global food losses and food waste*. In: Galankis, C.M. (eds). *Saving Food Production, Supply Chain, Food Waste and Food Consumption*, Academic Press, London, 1–31, 4.

⁵ Bővebben az ENSZ Élelmiszeri és Mezőgazdasági Szervezetéről: https://agriculture.ec.europa.eu/international/international-cooperation/international-organisations/fao_hu.
Letöltve: 2023.03.13.

⁶ Lucifero. *i.m.*, 284.

magyar, illetve román megfelelői: *élelmiszer-pazarlás/risipă alimentară, élelmiszer-vesztéség/pierdere alimentară, élelmiszer-hulladék/deșeu alimentar*.

Először is tisztázásra szorul maga az *élelmiszer* fogalma. „Az élelmiszer minden olyan feldolgozott, részben feldolgozott vagy feldolgozatlan anyagot vagy terméket jelent, amelyet emberi fogyasztásra szánnak, illetve amelyet várhatóan emberek fogyasztanak el. Az »élelmiszer« fogalmába beletartozik az ital, a rágógumi, valamint az előállítás, feldolgozás vagy kezelés során szándékosan hozzáadott bármely anyag, többek között a víz⁷ is”.⁸ Az anyag olyan táplálék-összetevőkre vonatkozik, amelyek valamilyen módon hasznosulni képesek a szervezetben, és részt vesznek az anyagcsere folyamatában. Felosztásuk szerint vannak energiát szolgáltató és energiát nem szolgáltató tápanyagok, a víz külön kategóriát képezve.⁹

Az ENSZ Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezete (FAO) definíciója alapján az *élelmiszer-vesztéség* lehet mennyiségi és minőségi és „az élelmiszer mennyiségének vagy minőségének az élelmiszer-beszállítók döntéseiből és tevékenységéből eredő (azaz az élelmiszer-termelés és -feldolgozás folyamatait megelőzően, vagy ezek során bekövetkező) csökkenését, illetve gyengülését jelenti”¹⁰

Az élelmiszer-vesztéség következtében *élelmiszerhulladék* keletkezik – ez azt jelenti, hogy az elsődleges termeléstől a lakossági fogyasztásig az élelmiszer-ellátási lánc teljes egészén bárhol biztonságos és tápláló, emberi fogyasztásra alkalmas élelmiszert kidobnak vagy nem élelmezési célra használnak fel.¹¹

Ezzel szemben az élelmiszer-pazarlás „az *élelmiszer mennyiségének vagy minőségének a kiskereskedők, az étkeztetési szolgáltatók és a fogyasztók döntéseiből és cselekvéséből eredő csökkenése, illetve gyengülése*”¹²

A megkülönböztetés azon alapul, hogy a pazarlásra a tervezettség, tájékozódás hiánya, illetve a fogyasztók rossz szokásai jellemzőek, míg a veszteség azt jelenti, hogy a meghatározó

⁷ Megjegyzendő, hogy a víz élelmiszer fogalmába csak akkor tartozhat bele, ha a 98/83/EK irányelv 6. cikkében – a 80/778/EGK és a 98/83/EK irányelvben megfogalmazott követelmények sérelme nélkül – meghatározott megfelelőségi pontoknak eleget tesz. (Az Európai Parlament és a Tanács 178/2002/EK rendelete az élelmiszerjog általános elveiről és követelményeiről, az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság létrehozásáról és az élelmiszerbiztonságra vonatkozó eljárások megállapításáról, HL L 31, 2002.2.1.)

⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 178/2002/EK rendelete az élelmiszerjog általános elveiről és követelményeiről, az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság létrehozásáról és az élelmiszerbiztonságra vonatkozó eljárások megállapításáról, HL L 31, 2002.2.1.

⁹ Gubicskóné Kisbenedek, A., Szabó, Z. 2015. *Élelmiszer-tudományi ismeretek*, Medicina Könyvkiadó ZRT, Budapest, 14.

¹⁰ FAO. 2011. *Global food losses and food waste – Extent, causes and prevention*. Rome. <https://www.fao.org/3/i2697e/i2697e.pdf>. Letöltve: 2023.03.13. [saját fordítás]

¹¹ FAO. 2019. *The State of Food and Agriculture 2019. Moving forward on food loss and waste reduction*. Rome. <https://www.fao.org/3/ca6030en/ca6030en.pdf>. Letöltve: 2023.04.23.

¹² FAO. 2011., *i.m.* [saját fordítás]

esemény nem közvetlenül az egyénnek, hanem az élelmiszer-rendszerek technológiai, infrastrukturális, valamint logisztikai hiányosságainak tulajdonítható.¹³ Látható tehát, hogy az élelmiszer-veszteség elsősorban a termelési lánc rossz szervezésének és az infrastruktúrák nem megfelelő színvonalának köszönhető, amely leginkább az alacsony jövedelmű országokra jellemző, ahol a pénzübeli és szervezési hiányosságok terhelően hatnak a vállalati struktúrára, ez pedig a tárolási vagy időjárásai problémák, illetve az értékesítés nehézségei miatt élelmiszer-veszteséget eredményez. A magas jövedelmű országok szintén érintettek: a fogyasztók oldalán leggyakoribb okok közé tartozik a jóléteből adódó társadalmi magatartás, a gazdasági szereplők tekintetében pedig a túlermelés, az ágazati jogszabályok és előírások, a kereskedelmi szabványok, vagy a vállalati célkitűzések által a termék megjelenésére, méretére és bizonyos jellemzőire irányadó minőségi követelmények is.¹⁴

Ami a romániai (hazai) jogszabályokban fellelhető meghatározásokat illeti, az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvény¹⁵ 1. cikkének (2) bekezdése értelmében az élelmiszer-pazarlás „az a jelenség, amikor az élelmiszer romlás miatt emberi fogyasztásra alkalmatlanná válik és megsemmisítésre kerül, a törvényes rendelkezések betartásával” [*saját fordítás román nyelvről*].

Az élelmiszer-veszteség következtében hulladék keletkezik, ugyanakkor fontos kiemelni, hogy élelmiszerhulladék a „*biohulladék*” (*bio-waste*) kategóriában is keletkezhethet – az uniós és nemzeti jogrendekbe implementált meghatározás szerint a biohulladék: biológiailag lebomló, kerti vagy parkokból származó hulladék, háztartásokban, irodákban, éttermekben, nagykereskedelmi, étkezdei, vendéglátóipari és kiskereskedelmi létesítményben keletkező élelmiszer- és konyhai hulladék, valamint élelmiszer-feldolgozó üzembn keletkező hasonló hulladék, míg az „*élelmiszer-hulladék*” (*food waste*) a 178/2002/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet 2. cikke szerint meghatározott összes olyan élelmiszer, amely hulladékká vált.¹⁶ A dolgozatban élelmiszer-hulladék alatt az élelmiszer-pazarlás következtében létrejövő hulladékot értem.

¹³ Cattaneo, A., Sánchez, M.V., Torero, M., Vos, R. 2021. Reducing food loss and waste: Five challenges for policy and research. *Food Policy*, 98:101974, 3.

¹⁴ von Braun, J., Sorondo, M.S., Steiner, R. 2023. *Reduction of Food Loss and Waste: The Challenges and Conclusions for Actions*. In: von Braun, J., Afsana, K., Fresco, L.O., Hassan, M.H.A. (eds). *Science and Innovations for Food Systems Transformation*, Springer, Cham, pp. 569-578, 571.

¹⁵ 2016. évi 217. törvény az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről, megjelent Románia Hivatalos Közlönyében, 2019. február 11, 103. szám (Legea nr. 217 din 17 noiembrie 2016, republicată, privind diminuarea risipei alimentare, publicat în Monitorul Oficial nr. 103 din 11 februarie 2019).

¹⁶ A fogalmaknak a román törvénysszövegben az alábbi kifejezések felelnek meg: *biohulladék/biodeșeuri*, *élelmiszerhulladék/deșeuri alimentare*.

Az élelmiszer-veszteség és –pazarlás szabályozása az EU-ban

Az uniós jogalkotásban 1975-ben jelent meg az első hulladékokról szóló irányelv (75/442/EGK Irányelv)¹⁷. Az irányelv a hulladékhierarchia alapelveire tett javaslatot, illetve a következő prioritásokat határozta meg: a hulladék csökkentése, a környezet védelme és az emberi egészség biztosítása. A 75/442/EGK irányelvet 2006-ban hatályon kívül helyezték, és helyébe a hulladékokról szóló 2006/12/EK irányelv¹⁸ lépett, amely megalkotta a hulladékgazdálkodás jogi keretét.¹⁹ Az irányelv tartalmazta a kulcsfogalmak meghatározását, a hulladékgazdálkodásra vonatkozó alapvető követelményeket és egyéb fontos elveket, mint például a hulladékok oly módon történő kezelésének kötelezettsége, amely nem befolyásolja hátrányosan a környezetet és az emberi egészséget. Az irányelv ösztönözte a „szennyező fizet” elv²⁰ alkalmazását.

Ezt az irányelvet követte a hulladékokról szóló 2008/98/EK irányelv²¹. Elődjéhez képest a következő főbb kiegészítéseket tartalmazta: a kulcsfogalmak meghatározásainak pontosítása, a termék teljes életciklusán alapuló megközelítés bevezetése, valamint a hulladékkeletkezés megelőzésére irányuló intézkedések megerősítése. A hulladékhasznosítási és újrafeldolgozási technikák növelik a termelés hatékonyságát és kímélik a természeti erőforrásokat.²² Az irányelv bevezeti a „kiterjesztett gyártói felelősség fogalmát”, amely szerint a termék életciklusának végén a hulladékkezelés költségei a gyártókat, termelőket kell, hogy terhelje.

A 2018/851/EK irányelvvel módosított 2008/98/EK irányelv²³ kiemeli a jobb uniós szintű hulladékgazdálkodás, a természeti erőforrások ésszerű felhasználásának, a körforgásos gazdasági modell előmozdításának és az energiaágazat javításának szükségességét. Az irányelv preambuluma (31) pontja iránymutatásokat tartalmaz az élelmiszer-hulladék megelőzésére

¹⁷ A Tanács 75/442/EGK irányelve (1975. július 15.) a hulladékokról, HL L 194, 1975.7.25., 23-25.

¹⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2006/12/EK irányelve (2006. április 5.) a hulladékokról, HL L 114, 2006.4.24., 9-21.

¹⁹ Gorgan, C., Chersan, I.C., Dragomir, V.D., Dumitru, M., 2022. Food Waste Prevention Solutions in the Annual Reports of European Companies. *Amfiteatru Economic*, 24(60): 309-329, 311.

²⁰ Az Európai Számvevőszék különjelentése 12/2021: A „szennyező fizet” elv alkalmazása következtelen az Unió környezetvédelmi politikáiban és fellépésében, https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_12/SR_polluter_pays_principle_HU.pdf. Letöltve: 2023.03.19.

²¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2000/98/EK Irányelve (2008. november 19) a hulladékokról és egyes irányelvek hatályon kívül helyezéséről. HL. 312, 2008.11.22, 3-30.

²² Gregson, N., Crang, M., Laws, J., Fleetwood, T., Holmes, H. 2013. Moving up the waste hierarchy: Car boot sales, reuse exchange and the challenges of consumer culture to waste prevention. *Resources, Conservation and Recycling*, 77: 97–107, 105.

²³ Az Európai Parlament és Tanács EU 2018/851 irányelve (2018. május 30.) a hulladékokról szóló 2008/98/EK irányelv módosításáról, HL L 150, 2018.6.14.

és csökkentésére vonatkozóan, a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó menetrendhez igazodva. Az EU célja, hogy 2025-ig 30%-kal, 2030-ig pedig 50%-kal csökkentse az élelmiszer-hulladék mennyiségét. Ezek a célok a tagállamoktól megelőzési és csökkentési intézkedéseket követelnek (szemléletformáló kampányok, a tudásmegosztás elősegítése, valamint élelmiszerhulladékokkal kapcsolatos adatszolgáltatás). Emellett az irányelv felhívja a figyelmet a tagállamok felelősségére, hogy kedvező keretet alakítsanak ki az el nem adott élelmiszerek összegyűjtésére és újraelosztására, valamint a fogyasztók tudatosságának növelésére a „fogyaszthatósági” és a „minőségmegőrzési” dátumok közötti különbségtétel tekintetében.²⁴ Ahhoz, hogy az élelmiszert akként lehessen értékelni, a fogyaszthatóság az egyik legfontosabb kitétel annak meghatározásához, hogy mikor kell azt eltávolítani az élelmiszer-ellátási láncból.²⁵

Az élelmiszer-pazarlás összetettsége miatt a problémamegoldó stratégiákban figyelembe kell venni a fenntarthatóság elvét.²⁶ Az élelmiszer-pazarlás elleni küzdelem szerepel az ENSZ 2030-ig szóló fenntartható fejlődési céljainak (SGD)²⁷ elérésére irányuló menetrendjében. E célokat az Európai Unió átvette, és középpontba helyezte a körforgásos gazdaság megvalósítását, amelyet 2020-ban a Bizottság is elfogadott.²⁸ A „Fenntartható fogyasztás és termelés” című 12. célkitűzés²⁹ szerint az évtized végére a kiskereskedelem és a fogyasztók szintjén a felére kell csökkenteni a globális élelmiszer-pazarlást, és általánosan mérsékelni az élelmiszer-veszteséget. Ennek elérése más célkitűzésekhez is hozzájárulhat: az éhezés megszüntetéséhez, a szegénység felszámolásához vagy az egészséges élet biztosításához.

²⁴ *Idem*, 109-140.

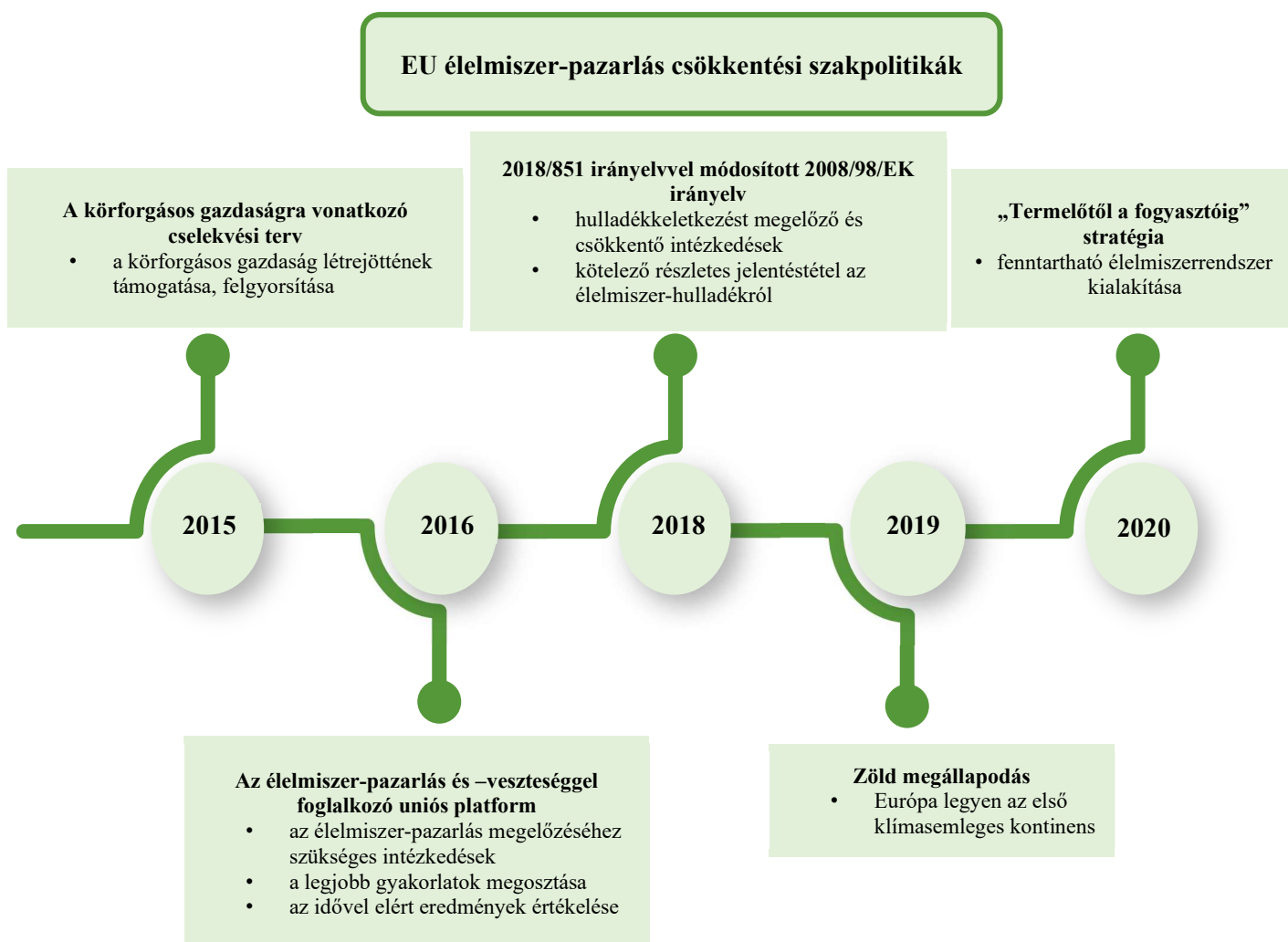
²⁵ Bradshaw, C., 2018. Waste Law and the Value of Food. *Journal of Environmental Law*, 30(2): 311–331, 325.

²⁶ Lemaire, A., Limbourg, S. 2019. How Can Food Loss and Waste Management Achieve Sustainable Development Goals? *Journal of Cleaner Production*, 234: 1221–1234, 1226.

²⁷ United Nations. 2015. *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*, A/70/L.1, 1-35.

²⁸ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az anyagkörforgás megvalósítása – a körforgásos gazdaságra vonatkozó uniós cselekvési terv, COM(2015) 614 final, 2015.12.2.

²⁹ ENSZ. Fenntartható Fejlődési Célok: <https://sdgs.un.org/goals>. Letöltve: 2024.03.19.

1. diagram: Az aktuális, 2015-2020 közötti uniós szakpolitika alakulását az alábbi ábra szemlélteti
(Forrás: saját összeállítás)

A 2019-ben elfogadott európai zöld megállapodás³⁰ összehangolt stratégiát fogalmaz meg többek között az erőforrások hatékony felhasználásra és 2050-ig egy versenyképes és klímasegélyes gazdaság elérésére. Az intézkedések középpontjába a Fenntartható Fejlődési Keretrendszerben (Agenda 30) kitűzettek teljesítése került, továbbá előrevetítettek egy új gazdaságra vonatkozó cselekvési tervet.³¹ A körforgásos gazdaságra vonatkozó tervben³² a termék, mint szolgáltatás jelenik meg, amelyhez szükséges újrafeldolgozható és

³⁰ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az európai zöld megállapodás, COM(2019) 640 final, 2019.12.11.

³¹ *Idem*, 8.

³² A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának : A tisztább és versenyképesebb Európát szolgáló, körforgásos gazdaságra vonatkozó új cselekvési terv, COM(2015) 614 final, 2015.12.2.

újrafelhasználható, hosszabb élettartamú termékek kialakítása. Ennek érdekében a termékek körforgását oly módon kívánja kialakítani, hogy lehetőleg egyáltalán ne keletkezzen hulladék. E mellett a hulladékképződés visszaszorítása érdekében létrehozza a másodlagos nyersanyagok piacát.³³

Az élelmiszer-veszteség és –pazarlás mértéke globális, illetve uniós szinten

A Világélelmelési Program (WFP) becslései szerint az emberi fogyasztásra termelt élelmiszerek mintegy 1/3-a kárba vész.³⁴ ENSZ Környezetvédelmi Programjának becslései alapján 2019-ben világszerte 931 millió tonna élelmiszerhulladék keletkezett, vagyis a fogyasztók rendelkezésére álló összes élelmiszer 17%-a³⁵ ment kárba, és amelynek 61%-át a háztartások termelték. Mindezzel az élelmiszerrel 2 milliárd embert lehetne táplálni, „több mint kétszer annyit, mint ahány alultáplált ember él világszerte”.³⁶

Az EU élelmiszer-pazarlásának első nagyszabású elemzése szerint évente 88 millió tonna (személyenként 173 kg) élelmiszer vész el.³⁷ Új adatok alapján, az élelmiszer-pazarlás nyomon követésére szolgáló közös uniós módszertan³⁸ felhasználásával az Eurostat becslése szerint, 2020-ban az EU-ban 57 millió tonna (személyenként 127 kg) élelmiszert dobunk ki.³⁹

Az olyan környezetvédelmi aggályok, mint az éghajlatváltozás és a környezetszennyezés, szintén növelték az élelmiszer-hulladék kezelésének jelentőségét.⁴⁰ A probléma mértéke globális szinten meglehetősen súlyos, ugyanis „ha az élelmiszer-veszteség és -pazarlás egy ország lenne, akkor az üvegházhatású gázok kibocsátásának harmadik legnagyobb forrását képeznék”, és az összes kibocsátás 8-10%-áért lenne felelős.⁴¹ Európában a mezőgazdaság az üvegházhatású gázok (ÜHG) kibocsátásának mintegy 10%-a tulajdonítható

³³ *Idem*, 3.

³⁴ World Food Programme. 5 Facts about Food Waste and Hunger. 2020. <https://www.wfp.org/stories/5-facts-about-food-waste-and-hunger>. Letöltve: 2023.03.18.

³⁵ UN: 17% of all food available at consumer levels is wasted, <https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/un-17-all-food-available-consumer-levels-wasted>. Letöltve: 2023. 02. 17.

³⁶ World Food Programme. 5 Facts about Food Waste and Hunger. 2020. <https://www.wfp.org/stories/5-facts-about-food-waste-and-hunger>. Letöltve: 2023.03.18.

³⁷ UNEP Food Waste Index Report 2021, <https://www.unep.org/resources/report/unep-food-waste-index-report-2021>. Letöltve: 2023.02.17.

³⁸ A Bizottság (EU) 2019/2000 végrehajtási határozata (2019. november 28.) a 2008/98/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvvel összhangban az élelmiszer-hulladéokra vonatkozó adatok jelentéséhez és a minőség-ellenőrzési jelentés benyújtásához használandó formátum megállapításáról, HL L 310, 2019.12.2., 39-45.

³⁹ Eurostat. Food Waste and Food Waste Prevention—Estimates. 2022. https://food.ec.europa.eu/safety/food-waste_en. Letöltve: 2023.03.18.

⁴⁰ Petrescu, D.C., Vermeir, I., Petrescu-Mag, R.M. 2020. Consumer Understanding of Food Quality, Healthiness, and Environmental Impact: A Cross-National Perspective. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(1): 169, 14.

⁴¹ UNEP Food Waste Index Report 2021, *i.m.*

e jelenségnek. Az élelmiszer-pazarlás jelensége további dimenziót ad az élelmiszerrendszer környezeti terhelésének, mivel az el nem fogyasztott élelmiszerek bomlása jelentős mennyiségű metánt termel, amely igen erős üvegházhatású gáz. Ha figyelembe vesszük az összes olyan szakaszt, amelynek során az üvegházhatású gázok kibocsátása történik, a legnagyobb mértékben a termelés járul hozzá a kibocsátáshoz, amely a teljes terhelés mintegy 73%-át teszi ki.⁴²

A jogszabályi visszamaradottság további kihívást jelent, ugyanis nincsenek hivatalos adatok az élelmiszer-pazarlásról. A 2018/851/EK irányelvvel módosított 2008/98/EK irányelv⁴³ változtatásokat vezetett be az élelmiszer-hulladéokra vonatkozó szabályozási rendszerben, sokkal nagyobb hangsúlyt fektetve a hulladékkeletkezés megelőzésére és az élelmiszer-hulladékkal kapcsolatos részletes jelentéstételre. Bár más európai országok már több alkalommal végezték el nagy felbontású háztartási élelmiszer-hulladék mérését, Románia a Bizottság (EU) 2019/1597 felhatalmazáson alapuló határozatában⁴⁴ rögzített ajánlásoknak megfelelő alapos mérési módszertanon alapuló felmérést egyelőre nem végzett. A határozat hozzájárul az élelmiszer-hulladék mennyiségi meghatározásával kapcsolatos, a különböző tagállamok közötti eltérések csökkentéséhez azáltal, hogy egy általános megközelítést biztosít számukra tanulmányaik véghezviteléhez.⁴⁵ A kidolgozott módszertan alkalmazásában problémát jelent, hogy számos tagállam, köztük Románia is, csak most kezdte el az élelmiszer-hulladék mennyiségi meghatározására vonatkozó nemzeti stratégiák kidolgozását és végrehajtását. E hiányosságot a már említett Eurostat 2020. évi becslése is alátámasztja, ugyanis Romániánál nem szerepel adat, ami az élelmiszer-pazarlást illeti.

Ami a szomszédos országokat illeti, Magyarországon már három alkalommal készült felmérés a magyar háztartásokban keletkezett hulladék mennyiségének és típusának meghatározása érdekében. Az első felmérés 2016-ban készült, az eredmények alapján a magyarok fejenként évi 68,04 kg élelmiszer-hulladékot „termeltek” évente, amelynek mintegy fele, 32,07 kg volt a tényleges pazarlás.⁴⁶ A elkerülhető hulladék, vagyis a feleslegesen kidobott

⁴² Scherhauer, S., Moates, G., Hartikainen, H., Waldron, K. 2018. Obersteiner, G. Environmental Impacts of Food Waste in Europe. *Waste Management*, 77: 98–113, 106.

⁴³ 2018/851 irányelv.

⁴⁴ A Bizottság (EU) 2019/1597 felhatalmazáson alapuló határozata (2019. május 3.) a 2008/98/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvnek az élelmiszer-hulladék szintjének egységes mérésére vonatkozó közös módszertan és minimális minőségi követelmények tekintetében történő kiegészítéséről, HL L 248., 2019.9.27., 77-85.

⁴⁵ Caldeira, C., De Laurentiis, V., Ghose, A., Corrado, S., Sala, S. 2021. Grown and thrown: Exploring approaches to estimate food waste in EU countries. *Resources, Conservation and Recycling*, 168:105426, 1.

⁴⁶ Szabó-Bódi, B., Kasza, G., & Szakos, D. 2018. Assessment of household food waste in Hungary. *British Food Journal*, 120(3): 625-638, 628-629.

élelmiszerek mennyisége 2019-re 31,97 kg-ra mérséklődött.⁴⁷ A legfrissebb adatok 2021-ből származnak, amikor 25,2 kg volt a fejenkénti pazarlás.⁴⁸ Amint az látható, az eredmények javuló tendenciát mutatnak.

Az élelmiszer-veszteség és –pazarlás jogi keretei Romániában

Romániában az élelmiszer-pazarlás csökkentését célzó jogszabályalkotás első lépése a 2016. évi 47. sz. törvény, amely felvilágosítási és ismeretterjesztési célból október 16-át a nemzeti élelmezés és élelmiszer-pazarlás elleni küzdelem napjává nyilvánította.⁴⁹ E nap egybeesik az ENSZ kezdeményezésére évente megrendezendő élelmezési világnappal.⁵⁰

Az uniós szakpolitikák és jogszabályi háttér 2015-2022 közötti evolúciójához hasonlóan, itt is egy ábra segítségével foglalom össze a romániai szabályozás kialakulásának történetét.

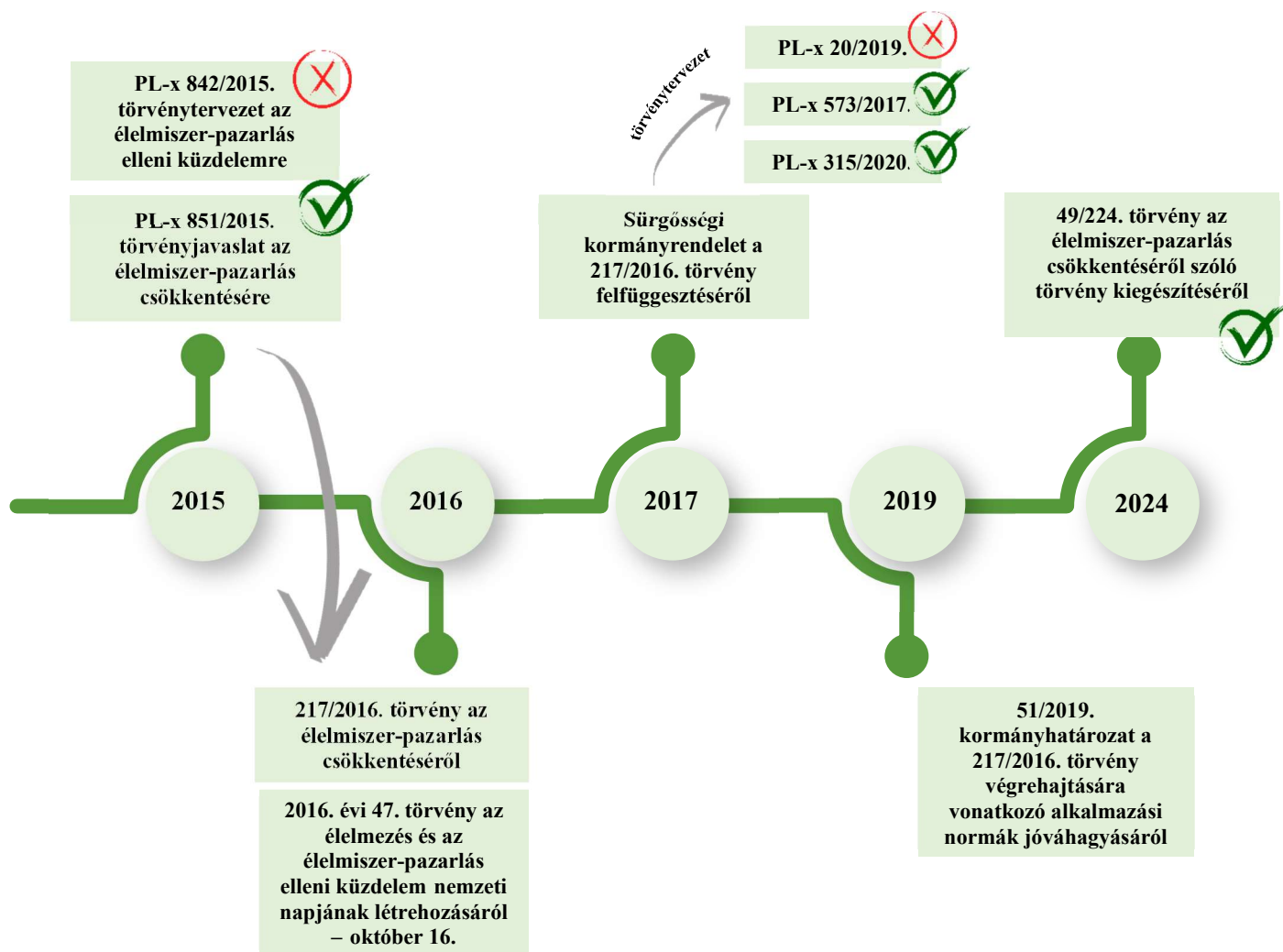
⁴⁷ Kasza, G., Dorkó, A., Kunszabó, A., & Szakos, D. 2020. Quantification of household food waste in Hungary: A replication study using the FUSIONS methodology. *Sustainability*, 12(8): 3069. 7-8.

⁴⁸ NÉBIH. Háztartási élelmiszerhulladék felmérés 2021 - kutatási összefoglaló: https://portal.nebih.gov.hu/documents/10182/21442/Kutatasi+osszefoglalo_Haztartasi+elelmiszerhulladak+felmeres+2021.pdf/. Letöltve: 2023.04.06.

⁴⁹ 2016. évi 47. törvény az élelmezés és az élelmiszer-pazarlás elleni küzdelem nemzeti napjának létrehozásáról – október 16, megjelent Románia Hivatalos Közlönyében 2016. április 1, 241. szám (Lege nr.47 din 30 martie 2016 privind instituirea zilei de 16 octombrie - Ziua națională a alimentației și a combaterii risipei alimentare, publicat în Monitorul Oficial nr. 241 din 1 aprilie 2016).

⁵⁰ ENSZ. Élelmezési világnap: <https://www.fao.org/world-food-day/en>. Letöltve: 2023.03.27.

Az élelmiszer-pazarlás szabályozása Romániában

2. diagram: Az élelmiszer-pazarlás romániai jogszabályi hátterének alakulását az alábbi ábra szemlélteti *(Forrás: saját összeállítás)*

2015-ben két hasonló törvénytervezetet is a Képviselőház, mint döntő fórum elé terjesztettek. A terület szabályozásának sürgőssége hátterében álló egyik ok az a tény, hogy a Bizottság 2014-et az élelmiszer-pazarlás elleni küzdelem európai évének nevezte ki.⁵¹ Két, célkitűzéseiben lényegében azonos törvénytervezet támogatása eleve kizárt lett volna, a törvényhozói tanács pedig az elbírálás során mindkettőben (részben törvénytechnikai, részben érdemi) hiányosságokra mutatott rá. A két benyújtott törvényjavaslat közül a Képviselőház

⁵¹ Európai Parlament Kutatószolgálat (EPRS) által közzétett tájékoztató: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2014/130678/LDM_BRI\(2014\)130678_REV1_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2014/130678/LDM_BRI(2014)130678_REV1_EN.pdf), 8. Letöltve: 2023.03.27.

elutasította az élelmiszer-pazarlás elleni küzdelemről benyújtott PL-x 842/2015 tervezetet⁵² és elfogadta a nagyobb politikai támogatottságnak örvendő és bizonyos mértékben jobban kidolgozott, az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló PL-x 851/2015 tervezetet⁵³, amelyet 2016-ban megjelentettek Románia Hivatalos Közlönyében⁵⁴. A tervezetnek két párhuzamos célja volt: az élelmiszer-pazarlás mértékének csökkentése és a szociális szerepet betöltő intézmények vagy civil szervezetek működésének megkönnyítése. Az élelmiszerek megsemmisítésének tilalmát írta elő, de próbálta minimalizálni az ezzel járó negatív gazdasági hatásokat azáltal, hogy a kereskedőknek lehetőséget adott több alternatív intézkedés megtételére: egyrészt javasolta a termékek hatékonyabb méretezését, másrészt támogatta a szociális szerepet betöltő intézményekkel és civil szervezetekkel való kapcsolatok kialakítását, amelyeknek az élelmiszerekre van szükségük az eredményesebb működéshez.⁵⁵

A szakágban releváns intézmények visszajelzései, valamint az érintett gazdasági szereplők visszajelzései alapján nyilvánvalóvá vált, hogy a törvény alkalmazása nem lehetséges a már korábban jelzett hiányosságok miatt, amelyeket nem sikerült a törvény kihirdetéséig orvosolni. A törvény alkalmazását a nemzeti szabályozó intézmény által kidolgozott alkalmazási normáknak kellett volna kísérnie, de a szakszervek nem tudták az alkalmazási módszertant kidolgozni, a fogalommeghatározások, szankciók kirovásának és hatáskörrel bíró szereplők kijelölésének elmaradása miatt.

Ennek következtében 2017-ben a törvény alkalmazását sürgősségi kormányrendelettel⁵⁶ felfüggesztették, ezalatt a vitatott és hiányos rendelkezések tisztázására, kiegészítésére, rendszerezésére több módosító törvényjavaslat született, ezekből kettőt⁵⁷

⁵² PL-x 842/2015. törvénytervezet az élelmiszer-pazarlás elleni küzdelemre vonatkozóan (Proiect de Lege privind combaterea risipei alimentare).

⁵³ PL-x 851/2015. törvényjavaslat az élelmiszer-pazarlás csökkentésére (Propunere legislativă privind diminuarea risipei alimentare). Megjelenése után 2016. évi 217. törvény az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről, megjelent Románia Hivatalos Közlönye I. részében, 2019. február 11, 103. szám (Legea nr. 217 din 17 noiembrie 2016, republicată, privind diminuarea risipei alimentare, publicat în Monitorul Oficial Partea I nr. 103 din 11 februarie 2019).

⁵⁴ 217/2016. törvény.

⁵⁵ PL-x 851/2015. Törvényjavaslat az élelmiszer-pazarlás csökkentésére (Propunere legislativă privind diminuarea risipei alimentare). Indoklás. <https://www.cdep.ro/proiecte/2015/800/50/1/em1074.pdf>, 1-2. Letöltve: 2023.04.01.

⁵⁶ 2017. június 30-i 45. sürgősségi kormányrendelet az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvény felfüggesztéséről, megjelent Románia Hivatalos Közlönye I. részében, 2017. június 30, 505. szám (Ordonanța de urgență nr. 45/2017 pentru suspendarea Legii nr. 217/2016 privind diminuarea risipei alimentare, publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 505 din 30 iunie 2017).

⁵⁷ PL-x 573/2017. törvénytervezet az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvény módosítására (Proiect de Lege pentru modificarea Legii nr.217/2016 privind diminuarea risipei alimentare). Megjelenése után 2018. évi 200. törvény az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvény módosításáról és kiegészítéséről, megjelent Románia Hivatalos Közlönye I. részében, 2018. július 25, 647. szám (Lege nr. 200 din 20 iulie 2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 217/2016 privind diminuarea risipei alimentare, publicat în Monitorul Oficial Partea nr. 647 din 25. iulie 2018); PL-x nr. 315/2020. törvénytervezet az adótörvénykönyvről szóló 2015. évi 227. törvény 270. cikke (8)

elfogadott a Parlament, egyet⁵⁸ pedig elutasított.

A jogi normák megszerkesztésének jogalkotástechnikai szabályairól szóló 2000. évi 24. törvény⁵⁹ 8. cikkének (4) bekezdése kimondja, hogy „a jogszabály szövegét világosan, folyékonyan és érthetően kell megfogalmazni” [*saját fordítás román nyelvről*]. Továbbá, az élelmiszerekkel/ágrár-élelmiszeripari termékekkel kapcsolatos olyan ügyletek, amelyek megfelelnek az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló jogszabály feltételeinek, az adótörvénykönyv értelmében „termékértékesítésnek” minősülnek, és ezért az adományozók számára hozzáadottérték-adó szempontjából le nem vonható kiadásnak minősülnek. Az átadást „adományozásnak” is nevezik, amihez a Polgári Törvénykönyvben előírtak szerint minden egyes ügyletre vonatkozóan hiteles szerződés megkötése szükséges – ez olyan alakiség, amely megnehezíti és késlelteti a romlandó termékek forgalmazását. Ha az élelmiszerek nem jutnak el azonnal a címzettekhez, akkor a törvény által előírt mechanizmus lényege elvész. A hiteles szerződések megkötésével járó formalitások idő- és munkaerő-ráfordítással járnak, ezért az adományozókat visszatartják az élelmiszer-adományozástól. Ezen túlmenően a kedvezményezett gazdasági szereplők meghatározásából kimaradnak az élelmiszerbankokként működő, szakosodott nonprofit szervezetek, amelyek rendelkeznek a termékeknek az adományozóktól a kedvezményezettekhez való gyors, nyomon követhetőségi feltételek melletti eljuttatásához szükséges logisztikai eszközökkel.⁶⁰

Össességében a fogalmak tisztázását elősegíteni kívánó javaslatok a következő módosítások végrehajtását célozták meg: a „fogyaszthatósági idő” kifejezés helyébe az Európai Parlament és Tanács 1169/2011/EU rendeletében⁶¹ előírt „minőségmegőrzési idő” kifejezést

bekezdésének kiegészítésére és az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvény módosítására (Proiect de Lege pentru completarea alin. (8) al art.270 din Legea nr.227/2015 privind Codul fiscal și pentru modificarea Legii nr.217/2016 privind diminuarea risipei alimentare). Megjelenése után 2020. évi 131. Törvény az adótörvénykönyvről szóló 2015. évi 227. törvény 270. cikke (8) bekezdésének kiegészítésére és az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvény módosítására, megjelent Románia Hivatalos Közlönye I. részében, 2020. július 15-én, 623 szám (Lege nr.131 din 15 iulie 2020 pentru completarea alin. (8) al art. 270 din Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal și pentru modificarea Legii nr. 217/2016 privind diminuarea risipei alimentare, publicat în Monitorul Oficial Partea I. nr. 623 din 15 iulie 2020).

⁵⁸ PL-x nr. 20/2019. törvényjavaslat az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvény 3¹. cikkének módosítására (Propunere legislativă pentru modificarea art. 3¹ din Legea nr. 217/2016 privind diminuarea risipei alimentare).

⁵⁹ 2000. évi 24. törvény a jogi normák megszerkesztésének jogalkotás-technikai szabályairól, megjelent Románia Hivatalos Közlönyében, 2000. március 27, 24. szám (Legea nr. 24 din 27 martie 2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, publicat în Monitorul Oficial nr. 260 din 21 aprilie 2010).

⁶⁰ PL-x nr. 315/2020. törvénytervezet megindoklása: <https://www.cdep.ro/proiecte/2020/300/10/5/em397.pdf>, 1. Letöltve: 2023.04.01.

⁶¹ Az Európai Parlament és Tanács 1169/2011/EU rendelete a fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásáról, az 1924/2006/EK és az 1925/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról és a 87/250/EGK bizottsági irányelv, a 90/496/EGK tanácsi irányelv, az 1999/10/EK bizottsági irányelv, a 2000/13/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv, a 2002/67/EK és a 2008/5/EK bizottsági irányelv és a 608/2004/EK bizottsági rendelet hatályaon kívül helyezéséről.

javasolták, ugyanis a fogyaszthatósági idő csak olyan élelmiszerek esetében használatos, amelyek mikrobiológiai szempontból nagyon romlandóak, és amelyek a gyártástól számított rövid időn belül megromolhatnak.⁶² Az agrár-élelmiszeripari ágazat gazdasági szereplőinek meghatározását az Európai Parlament és a Tanács 178/2002/EK rendeletének⁶³ megfelelően kívánták megváltoztatni, miszerint gazdasági szereplő „az élelmiszeripari vállalkozó, az a természetes vagy jogi személy, aki/ amely az általa ellenőrzött élelmiszeripari vállalkozáson belül felelős az élelmiszerjog követelményeinek betartásáért”. Az elutasított törvényjavaslat tárgyát pedig az képezte, hogy a jogalkotási kezdeményezés nem azokra az árukra vonatkozott, amelyek minőségmegőrzési ideje lejárt, hanem az emberi fogyasztásra szánt élelmiszerekre és az emberi fogyasztásra alkalmatlanná vált mezőgazdasági és élelmiszeripari termékekre fordított kiadások adóügyi kezelésére.⁶⁴ A 2016. évi 217. törvény felfüggesztése 3 éves időszakra szólt, és a javasolt módosításokkal, kiegészítésekkel 2019. február 11-én ismét megjelentettek,⁶⁵ ez alkalommal azonban már a törvény gyakorlatba ültetését segítő alkalmazási norma is megszületett⁶⁶.

A hatályba lépés után elteltidőszak nyilvánvalóvá tette, hogy a jogszabály továbbra is tartalmaz hiányosságokat, ezért 2022-ben újabb módosító törvénytervezet⁶⁷ benyújtása történt meg. A gyakorlatilag teljeskörű politikai támogatást élvező tervezet az eddigi módosító javaslatokhoz képest előrelépést jelentett, mivel jelentős mértékben támaszkodik és teremt kapcsolatot az uniós releváns jogszabályi háttérrel, különösképpen az ENSZ 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlődései keretrendszerére. A környezetvédelmi, gazdasági és társadalmi szakpolitikák elemzésével és hasznosításával egészíti ki a jogalkotási folyamatot, annak érdekében, hogy a normatív megoldási javaslatok széleskörben és maximális biztonsággal alkalmazhatóak lehessenek.⁶⁸

E törvénymódosító javaslat célja az volt, hogy nemzeti szinten szabályozza az agrár-

⁶² A kormány álláspontja a PL-x 573/2017. törvénytervezetről: <https://www.cdep.ro/proiecte/2017/500/70/3/573pvg.pdf>, 3. Letöltve: 2023.04.01.

⁶³ 178/2002/EK rendelet.

⁶⁴ Az Ipari és Szolgáltatási Bizottságának és a Mezőgazdasági, Erdészeti, Élelmiszeripari és Speciális Szolgáltatások Bizottságának elutasító jelentése a PL-x 20/2019. törvényjavaslatról: <https://www.cdep.ro/comisii/industrii/pdf/2019/rp020.pdf>, 3. Letöltve: 2023.03.29.

⁶⁵ 217/2016. törvény.

⁶⁶ 2019. évi 51. kormányhatározat az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvény végrehajtására vonatkozó alkalmazási normák jóváhagyásáról, megjelent Románia Hivatalos Közlönye I. részében, 2019. február 11, 103. szám (H.G. nr. 51 din 30 ianuarie 2019 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 217/2016 privind diminuarea risipei alimentare, publicat în Monitorul Oficial Partea I, nr. 101 din 8 februarie 2019).

⁶⁷ PL-x 630/2022 törvénytervezet az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvény módosítására (Proiect de Lege pentru modificarea și completarea Legii nr.217/2016 privind diminuarea risipei alimentare).

⁶⁸ PL-x 630/2022. törvénytervezet megindoklása: <https://www.cdep.ro/proiecte/2022/600/30/0/em754.pdf>, 2-5. Letöltve: 2023.04.03.

élelmiszeripari ágazat valamennyi gazdasági szereplőjének tevékenységét, valamint az élelmiszerek gazdasági körforgásba való visszavezetését, az élelmiszerek hátrányos helyzetűek számára történő eljuttatását, valamint a helyi termelők, romániai forgalmazók és kereskedők közötti kapcsolatteremtést. Továbbá bevezette az átvévő gazdasági szereplők azon kötelezettségét, hogy tájékoztassák alkalmazottjaikat a vállalat élelmiszer-pazarlás elleni küzdelemre vonatkozó terveiről, valamint mindent meg kell tenniük annak érdekében, hogy keretszerződéses megállapodásokon keresztül az élelmiszereket a minőségmegőrzési idő lejárta előtt adományozási célra fel tudják ajánlani. Mindezentül számos konkrét kötelezettséget nevesített a hatóságok és intézmények számára, mint például a Környezetvédelmi, Vízügyi és Erdészeti Minisztérium, valamint a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Minisztérium kötelezettsége, hogy a Nemzeti Állategészségügyi és Élelmiszer-biztonsági Hatósággal (ANSVSA), a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatósággal, az Egészségügyi Minisztériummal és a Pénzügyminisztériummal konzultálva nemzeti stratégiát dolgozzon ki az élelmiszer-pazarlás megelőzésére és csökkentésére, amelyet ötévente frissít.⁶⁹

Mindezek hangsúlyozzák annak fontosságát, hogy a meglévő jogszabályokat a jelenlegi környezeti, társadalmi és gazdasági körülményekhez igazítsuk annak érdekében, hogy csökkenjen az élelmiszer-pazarlás, lassuljon a környezetszennyezés, és minél több szegénységi kockázatnak kitett embernek legyen rendszeres hozzáférése az élelmiszerforrásokhoz. A tervezet szövege a korábban jelzett hiányosságokra reflektált és megpróbálta kiküszöbölni azokat. A 2022-2024 között elbírálási folyamat lezárta után törvényerőre emelkedése 2024. márciusában történt meg.⁷⁰

⁶⁹ Uo, 6. Letöltve: 2023.04.03.

⁷⁰ Az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvény módosítására vonatkozó 2024. évi 49. sz. törvény, újraközzölve új számozással Románia Hivatalos Közlönye I. részében, 2024. március 18, 225. szám (Lege nr. 49 din 15 martie 2024 pentru modificarea si completarea Legii nr. 217/2016 privind diminuarea risipei alimentare, publicat în M. Of. nr. 225 din 18 martie 2024).

Az élelmiszer-veszteség és –pazarlásra vonatkozó romániai jogszabályok értékelése

Más tagállamokhoz hasonlóan, Románia is tett lépéseket az élelmiszer-pazarlás problémájának megoldása felé. Azonban álláspontom szerint a felülvizsgált élelmiszer-biztonsági kultúra követelményeit más tagországoktól eltérően nem támasztja alá teljes mértékben konszolidált és stabil jogszabályi keret: amint már említettem, az élelmiszer-pazarlás megelőzésére vonatkozó, a jelenleg is érvényben lévő jogszabály 2019-ben lépett hatályba. E törvény előírja, hogy az élelmiszer-pazarlás csökkentése az agrár-élelmiszeripari ágazat valamennyi gazdasági szereplője számára releváns célkitűzés. A gazdasági szereplőknek különböző intézkedéseket kell hozniuk az élelmiszer-pazarlás megelőzése érdekében, például a minőségmegőrzési idő lejártá előtt álló élelmiszerek árendelménye vagy adományozása. Továbbá, e törvény határozza meg és ismeri el az élelmiszer-pazarlás problémáját, és mutatja be a leküzdésére szolgáló megoldások hierarchiáját.

Ki szeretnék emelni egy szempontot, ugyanis megítélésem szerint az élelmiszer-adományozás kérdéskörét célzó szabályozás meglehetősen szigorúnak és merevnek bizonyul. Jelenleg a gazdasági szereplők csak a termék minőségmegőrzési ideje előtti utolsó tíz napban adományozhatnak nem romlandó élelmiszereket. Romlandó élelmiszerek (pasztőrözetlen zöldség- és gyümölcslevek, előre felvágott zöldségek és gyümölcsök, valamint csíráztatott magvak) és állati eredetű termékek nem adományozhatók.⁷¹ Ez a korlátozás akkor jelent problémát, amikor a kiskereskedőknek és a forgalmazóknak a tíznapos keret előtt jelentős élelmiszer árutöbbletük keletkezik.

Mivel a törvény nem teszi lehetővé az élelmiszer-adományozást a minőségmegőrzési idő utolsó tíz napja előtt, a gazdasági szereplőknek nincs más választásuk, mint vagy tárolást biztosítani a készletnek, amíg az adományozható, vagy megsemmisítésre átadni speciális hulladékkezelő vállalatoknak. Mindkét lehetőség mind finanszírozás, mind logisztika és infrastruktúra szempontjából hátrányos. Továbbá megjegyzendő, hogy a tökéletes, emberi fogyasztásra alkalmas termékek kidobása ellentétes az élelmiszer-hulladék csökkentésére vonatkozó kötelezettségvállalásokkal.

A szegénység továbbra is társadalmi-gazdasági kihívás Romániában, amely a jelenlegi gazdasági világválság és a járvány utáni helyzet miatt várhatóan súlyosbodni fog.⁷² 2021-ben

⁷¹ Alkalmazási normák: Az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvény módszertani szabályai, megjelent Románia Hivatalos Közlönyében, 2019. február 8, 101. szám (Norme Metodologice de aplicare a Legii nr. 217/2016 privind diminuarea risipei alimentare, publicat în Monitorul Oficial nr. 101 din 8 februarie 2019).

⁷² Archip BC, Banatean-Dunea I, Petrescu DC, Petrescu-Mag RM. Determinants of Food Waste in Cluj-Napoca (Romania): A Community-Based System Dynamics Approach. *International Journal of Environmental Research*

a romániai lakosság 34,4%-át fenyegette a szegénység vagy a társadalmi kirekesztés veszélye, ami azt jelenti, hogy a lakosság jelentős része a szegénységi küszöb alatti jövedelemmel rendelkezik, alacsony hatékonyságú háztartásokban él, súlyos anyagi nélkülözési körülmények között, ezzel a legrosszabb arányt képviselve az uniós országok közül.⁷³ A statisztikák szerint hazánkban a szegénység domináns formája a súlyos anyagi nélkülözés, amelyet azon emberek aránya képez, akik nem engedhetik meg maguknak, hogy kétnaponta húst, halat vagy fehérjét egyenek.⁷⁴

Az élelmiszer-pazarlás csökkentése javíthatná az ország számos háztartásának színvonalát. Azonban megjegyzendő, az általános mértékére vonatkozó pontos és megbízható adatok szolgáltatása meglehetősen nehéz a probléma meghatározásának következtelensége, a szereplők sokfélesége és az élelmiszerlánc általános összetettsége (termelés, feldolgozás, szállítás, kiskereskedelem, fogyasztás és semlegesítés)⁷⁵ miatt.⁷⁶

Az Országos Közegészségügyi Intézet által közzétett nemzeti statisztikák jól szemléltetik az élelmiszer-pazarlás forrásait: a rendelkezésre álló adatok szerint az országos szinten a kiskereskedelmek az élelmiszer-hulladék 7%-át, míg a háztartások 49%-át teszik ki. További 37% az élelmiszeriparban, 5% a vendéglátásban és mindössze 2% a mezőgazdaságban vész kárba.⁷⁷

Tanulmányok alapján az országban évente több mint 2,2 millió tonna élelmiszer megy veszendőbe, ami az uniós szinten keletkező teljes élelmiszer-hulladék mintegy 2,5%-a.⁷⁸ A

and Public Health, 2023, 20(3): 2140.

⁷³ Eurostat. Living Conditions in Europe—Poverty and Social Exclusion. 2022. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living_conditions_in_Europe_-_poverty_and_social_exclusion&oldid=584082. Letöltve: 2023.03.18.

⁷⁴ *Share of population unable to afford a meal with meat, fish or a vegetarian equivalent every other day, 2021*. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220225-1>. Letöltve: 2023.02.17. Erre a statisztikára hivatkozik a román törvénytervezet is.

Institutul Național de Statistică 2021. *Dimensiuni ale incluziunii sociale în România în anul 2020*. INS 2021, https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/dimensiuni_ale_incluziunii_sociale_in_romania_2020.pdf, 28-32, illetve 69. Ministerul Fondurilor Europene. *Produse alimentare și/sau programul operațional de asistență materială de bază 12.2013-31.12.2023 (Programul Operațional Ajutorarea Persoanelor Dezavantajate)*, https://www.fonduri-ue.ro/images/files/programe/POAD/2020/18.03.2020/POAD_4.0_2020.pdf, 2. Letöltve: 2023.02.17.

⁷⁵ FAO. 2011., *i.m.*

⁷⁶ Corrado, S., Caldeira, C., Eriksson, M., Hanssen, O.J., Hauser, H.-E., van Holsteijn, F., Liu, G., Östergren, K., Parry, A., Secondi, L. 2019. Food Waste Accounting Methodologies: Challenges, Opportunities, and Further Advancements. *Global Food Security*, 20:93–100, 97.

⁷⁷ Országos Közegészségügyi Intézet (INSP): az élelmiszer-pazarlás visszaszorításáról szóló törvény sikertelenségének, hiányosságainak bemutatása egy 2019-es helyzetelemzés által, https://insp.gov.ro/download/cnepss/stare-de-sanatate/determinantii_starii_de_sanatate/nutritia/Analiza-de-situatie-ALIMENT-2019.pdf. Letöltve: 2023.02.17.

A szakértők szerint a sikertelenség a jogszabály által elsődlegesen megcélzott személyekből, azaz a gazdasági szereplőkből ered, ugyanis az élelmiszer-pazarlás legnagyobb termelőjét, a lakosságot kellett volna megszólítani.

⁷⁸ Asociația Mai Mult Verde. 2017. România fără risipă, Bukarest, 3. <https://foodwaste.ro/wp-content/uploads/2018/10/FoodWasteRO-Anexa21-CatalogONG.pdf>. Letöltve: 2023.03.18.

Romániában, a Moldovai Köztársaságban és Észak-Macedóniában az élelmiszer-pazarlás tendenciáit elemző tanulmány⁷⁹ arra a következtetésre jutott, hogy a romániai résztvevők 83%-a dobott ki élelmiszert. Ugyanakkor a háztartások szintjén a gyümölcsök, a zöldségek és a kenyér volt az első három élelmiszer-kategória, amely hulladékká vált.⁸⁰ Mint már említettem, az uniós államokban keletkező élelmiszer-hulladékról szóló 2020-as statisztikai jelentés nem tartalmaz adatokat a romániai helyzetről.⁸¹

Az ENSZ Környezeti Programjának élelmiszerhulladék-indexről szóló jelentései azonban azt mutatják, hogy a romániai háztartások 1,3 millió tonna élelmiszerhulladékot termelnek, amely személyenként 70 kg.⁸² Ezzel Románia az európai rangsor közepén áll,⁸³ vélelmezhető ugyanakkor, hogy ezek a számok a valóságban jelentősen magasabbak.

A már említett környezetvédelmi aggályokra vonatkozó általános, illetve Románia esetében specifikus körülmények együttes fennállása megköveteli az élelmiszer-biztonsági kultúra normatív kötelezettségeinek átültetését. A kötelezettségeket tekintve, egy részük az élelmiszer-pazarlásra vonatkozik, amely törvénytervezet benyújtását eredményezte 2022-ben.⁸⁴

A törvénytervezet új releváns intézkedést javasol, például egy nemzeti online platform kialakítását az élelmiszerhulladékra vonatkozó adatok bejelentésére, az élelmiszerhulladék megelőzésére és csökkentésére vonatkozó nemzeti stratégia kidolgozását, a hatóságok és a gazdasági szereplők felelősségének növelését, valamint az élelmiszer-adományozási rendszer egyszerűsítését. A Román Nemzeti Statisztikai Intézet szerint Romániában 34 átvevő szereplő (alapítványok, vállalkozások, egyesületek) dolgozik az élelmiszer-hulladék csökkentésén.⁸⁵

⁷⁹ USAMV Cluj-Napoca. Rezultatele studiului privind risipa alimentară în gospodării, realizat în România, Republica Moldova și Macedonia, și coordonat de USAMV Cluj-Napoca. <https://www.usamvcluj.ro/rezultatele-studiului-privind-risipa-alimentara-in-gospodarii-realizat-in-romania-republica-moldova-si-macedonia-si-coordonat-de-usamv-cluj-napoca/>. Letöltve: 2023.03.18.

⁸⁰ Eurostat. Food Waste and Food Waste Prevention – Estimates. 2022. https://food.ec.europa.eu/safety/food-waste_en. Letöltve: 2023.03.18.

⁸¹ Eurostat. Food Waste and Food Waste Prevention – Estimates. 2022. https://food.ec.europa.eu/system/files/2023-03/fw_eu-actions_ms_20230307_pres-01.pdf; https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_wasfw/default/table?lang=en. Letöltve: 2023.03.18.

⁸² UNEP Food Waste Index Report 2021, *i.m.*

⁸³ Food and Agriculture Organization of United Nations (FAO): Statistical Capacity Assessment for the FAO-relevant SDG Indicators 2018/19, <https://www.fao.org/3/ca6199en/CA6199EN.pdf>. Letöltve: 2021.02.17.

⁸⁴ PL-x 630/2022 törvénytervezet.

⁸⁵ National Institute of Statistics. TEMPO Online. 2022. https://www.madr.ro/docs/ind-alimentara/risipa_alimentara/2022/lista-operatori-receptori-update-02.03.2022.pdf. Letöltve: 2023.03.18.

A joggyakorlati alkalmazás tapasztalatai – a romániai esetjog

Az Országos Állategészségügyi és Élelmiszer-biztonsági Hatóság (ANSVSA) az állategészségügy és az élelmiszer-biztonság területén szabályozó hatóságként működik, a központi közigazgatás jogi személyiséggel rendelkező, a kormánynak alárendelt és a miniszterelnök koordinációja alatt álló szakosított szerve.

Jelen fejezetben a romániai bíróságok ítélkezési gyakorlatából három példát mutatnék be, amelyek megítélésem szerint relevanciával bírnak a kutatási téma tekintetében.

A három jogeset közül kettő alapvetően fogyasztóvédelmi tárgyú jogvita rendezésére irányul, kitérve benne az élelmiszer-pazarlásra vonatkozó jogszabályokra is, a harmadik pedig hangsúlyosan élelmiszer-biztonsági vonatkozásokkal bír.

N.N. kontra Hunyad megyei Fogyasztóvédelmi Hivatal (789/2019. ítélet – Dévai Járásbíróság)

A 2019-es eset⁸⁶ tényállásában a felperes – retail-ben érdekelt gazdasági szereplő – a Hunyad Megyei Fogyasztóvédelmi Hivatal által megállapított szabálysértési jegyzőkönyv megsemmisítését, a kirótt büntetés eltörlését kérte. A jegyzőkönyvben rögzített szabálysértés tárgyát különböző termékek csomagolásán már nem esedékes nyereményjátékok, árárciók feltüntetése, valamint bizonyos gyümölcsök, zöldségek nem megfelelő csomagolása képezte (az utóbbi abban nyilvánult meg, hogy nem volt feltüntetve a származási ország), az ügyben eljáró megyei fogyasztóvédelmi hivatal pedig ideiglenesen leállította ezen élelmiszerek kereskedelmi értékesítését.

A gazdasági szereplő által benyújtott érvelés arra hivatkozott, hogy a cselekmények egy részének tekintetében nem vonható felelősségre, mivel ő a kínált termékek forgalmazója (kiskereskedője), és az árárciókkal vagy anélkül ellátott termékek forgalomba hozója a beszállítók, és semmiképpen sem ő nyomtatja ezeknek címkéit vagy csomagolását, így nem büntethető egy teljesen más szervezet által elkövetett cselekmény miatt. Továbbá, megítélése szerint a nyereményjátékok, illetve árárciók esedékességi ideje fel van tüntetve, amely kellően tájékoztató jellegű a fogyasztó számára.

Az élelmiszer-pazarlás kérdése a felperesi indoklásban jelenik meg: az érvelés szerint „abszurd lenne” a szóban forgó, fogyasztható élelmiszereket az érvényben levő előírásoknak megfelelően forgalomból kivonni majd megsemmisíteni, pusztán azért, mert a csomagolásukon

⁸⁶ A Dévai Járásbíróság 2019. április 19-i, 789. sz. Ítélete, melynek tárgya szabálysértési jegyzőkönyv elleni panasz. <http://rolii.ro/hotarari/5d1c0bb3e490093823000036> Letöltve: 2023.04.29.

helyes, teljes és pontos információk jelentek meg a promóciós kampányról, anélkül, hogy ez bármilyen módon befolyásolná minőségüket. Érvei alátámasztására az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvényre hivatkozott, amelynek 2. cikke minden gazdasági szereplő számára elvi kötelezettséget ír elő, mégpedig azt, hogy „intézkedéseket hozzon az élelmiszer-pazarlás megelőzésére”, hiszen az élelmiszer-pazarlás csökkentése elleni küzdelem minden gazdasági szereplő által követett cél.

Az elsőfokon eljáró Bíróság döntését az élelmiszer-pazarlásra vonatkozó hivatkozás nem befolyásolta, a felperes azon állításával kapcsolatban pedig, hogy nem aktív alanya a jogsértésnek, arra az álláspontra helyezkedett, hogy a felperest a fogyasztóvédelemről szóló 1992. évi 21. kormányrendelet 9. cikke alapján szankcionálták, miszerint a gazdasági szereplők kötelesek a fogyasztókkal szemben tisztességes magatartást mutatni.

A Bíróság a kiskereskedő magatartását helytelennek és törvénytörőnek ítélte és helybenhagyta a jegyzőkönyvben kirótt büntetést (amely az illető élelmiszerek megsemmisítését is feltételezte).

N.N. kontra Călărași megyei Fogyasztóvédelmi Hivatal (231/2020 ítélet – Călărași Törvényszék)

A 2020-as jogvita⁸⁷ tárgya az illetékes megyei fogyasztóvédelmi hivatal által kirótt szabálysértési jegyzőkönyv megsemmisítésére irányul, amely a gazdasági szereplő eladásra kínált termékeire vonatkozott: a tényállás szerint egyrészt olyan gyümölcsöket értékesített, amelyek rossz minőségűek, puhák, hibásak voltak, és nem feleltek meg a minőségi előírásoknak, másrészt olyan alkoholtartalmú italokat adott el, amelyeken lejárt nyereményjátékokat tüntettek fel (a törvényes kötelezettség ezen élelmiszerek kereskedelmi forgalomból való visszavonását és megsemmisítését írta volna elő). Mindezek fényében a gazdasági szereplő megtévesztő kereskedelmi gyakorlatát állapították meg, ugyanis megtéveszti a fogyasztót a magatartása befolyásolása által, és olyan kereskedelmi döntés meghozatalára készteti, amelyet egyébként nem hozott volna meg.

Az előbb említett esethez hasonlóan, a felperes érvelésében szintén hivatkozott – más érvek mellett – az élelmiszer-pazarlás megelőzésére vonatkozó rendelkezésekre: elsősorban, elmondása szerint a termékek szavatossági idejükön belül voltak, nem veszélyeztették a fogyasztók egészségét, és semmilyen módon nem váltak volna károsakká, ha az akciók

⁸⁷ A Călărași-i Törvényszék 2020. június 3-i, 231. sz. Ítélete, melynek tárgya szabálysértési jegyzőkönyv elleni panasz. <http://rolii.ro/hotarari/5f543e65e49009640d000032> Letöltve: 2023.04.29.

időszak lejártá után használják fel vagy fogyasztják el őket. Másodsorban azt hangsúlyozta, hogy elfogadhatatlan olyan élelmiszerek kidobása és elpazarlása, amelyek minden negatív hatás nélkül fogyaszthatók, csak azért, mert a termelő saját gazdasági okokból vagy egyszerűen marketing okokból úgy döntött, hogy egy akciónak bizonyos érvényességgel kell rendelkeznie – törvényes alapul pedig az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvény rendelkezéseit idézte be. Ezen túlmenően kiemelte a tényt, hogy az a fogyasztó, aki szigorúan a spórolás céljából döntene a termék megvásárlása mellett, tudni fogja, hogyan ellenőrizze az akció időtartamát, ami nem igényel különösebb erőfeszítést a részéről, az egyetlen készség, amivel rendelkeznie kell, hogy tudjon olvasni, mivel a termék címkéjén minden szükséges információ fel van tüntetve.

A törvényszék döntésében rámutatott arra, hogy a fogyasztók akciós ajánlatokról, illetve nyereményjátékot tartalmazó termékekről való tájékoztatási kötelezettsége nem a gyártót, hanem a kereskedőt terheli, aki közvetlen kapcsolatban áll a fogyasztókkal. A Törvényszék továbbá megállapította, hogy a 2007. évi 363. törvény 6. cikke (1) bekezdésének d) pontja értelmében a kereskedelmi gyakorlat megtévesztőnek minősül, ha hamis információt tartalmaz, félrevezeti vagy alkalmas arra, hogy félrevezesse az átlagfogyasztót oly módon, hogy olyan üzleti döntésre készíti, amelyet egyébként nem hozott volna meg, még akkor is, ha a tájékoztatás tényszerűen helyes az árat vagy az ár kiszámításának módját, illetve a konkrét árelőny meglétét illetően.

Mindezeket figyelembe véve a Törvényszék fenntartotta a gazdasági szereplő szabálysértő magatartásáról felvett jegyzőkönyv érvényességét.

N. N. kontra Bihar Megyei Állategészségügyi Hivatal (6263/2019 ítélet – Nagyvárad ***Járásbíróság)***

A jogeset⁸⁸ tárgyát szabálysértési panasz képezte, amely a lejárt szavatosságú termékek megsemmisítésére vonatkozó eljárás megszegését érintette (ideértve azt is, hogy a megbírságolt gazdasági szereplőnek nem kötött szerződést az emberi fogyasztásra alkalmatlan hústermékek megsemmisítésére vonatkozóan).

A jegyzőkönyben rögzített tényállás szerint a megbírságolt gazdasági szereplőnél helyszíni ellenőrzés során lejárt szavatosságú hústermékeket azonosítottak, amelyeket a jegyzőkönyv rendelkezései szerint vissza kellett volna vonni a feldolgozásból és raktározásból

⁸⁸ A Nagyvárad Járásbíróság 2019. november 14-i, 6263. sz. Döntése, melynek tárgya szabálysértési panasz.
<http://rolii.ro/hotarari/5dd74d67e49009240d000061> Letöltve: 2023.04.29.

és megsemmisítés céljából egy erre vonatkozóan engedéllyel bíró cégnek átadni. Másnap, az új ellenőrzés alkalmával azonban azzal szembesültek, hogy a felperes a lejárt szavatosságú hústerméket nem az előírt módon semmisítette meg, hanem a kutyáival etette meg, amely bevallása szerint az illető kereskedelmi társaságnál bevett eljárás volt.

A bíróság az tényállás elemzése után bizonyítottan látta a szabálysértő magatartás fennállását, azaz a lejárt szavatosságú és forgalomból visszavont élelmiszerek kereskedelmi értékesítését az illetékes hatóságok rendelkezései ellenére.

Érvelésében a felperes arra hivatkozott, hogy a 2016. évi 217. törvény értelmében köteles volt megakadályozni az élelmiszer-pazarlást, ugyanis ellenkező esetben bírságban részesült volna, ezért adta a húst a kutyáknak, ezzel megpróbálva az élelmiszer-pazarlást csökkenteni, elkerülni (ezt a tényt ugyanakkor nem tudta tanúkkal bizonyítani).

A Bíróság az alperes által bemutatott érvelés alapján azonban úgy ítélte meg, hogy nem helytálló a felperes azon állítása, miszerint lehetetlen helyzetbe került, mivel a fogyasztásból való kivonásra és a lejárt szavatosságú termékek azonnali megsemmisítésre kötelezték. A tény, hogy még nem kötött szerződést egy megsemmisítésre szakosodott vállalkozással, nem vezet automatikusan ahhoz a következtetéshez, hogy írásbeli szerződés hiányában sem hozhatott volna sürgős intézkedéseket egy ilyen szerződés megkötéséhez, illetve az említett áruknak egy ilyen vállalkozás részére történő átadásáról.

A leírtak fényében a Bíróság a gazdasági szereplőt felelősségre vonhatónak ítélte, fenntartva a szabálysértő viselkedésre vonatkozó jegyzőkönyv érvényességét és a kirótt bírság törvényszerűségét. Döntésében nem reflektált közvetlenül az élelmiszer-pazarlást illető érvekre, a felhozott céges gyakorlatot (a lejárt szavatosságú hústermékek állati fogyasztásra való átadását) nem ítélte helytelennek, azonban bizonyító iratok vagy tanúk hiányában nem vehette figyelembe.

A bírósági döntés kiemeli, hogy az emberi fogyasztásra alkalmatlannak ítélt élelmiszerek kereskedelmi értékesítése magas társadalmi kockázattal bír, amely a fogyasztók egészségét és életét veszélyeztetheti, ezért a gazdasági szereplőknek bizonyíthatóan igazolniuk kell, hogy olyan eljárásokat működtetnek az élelmiszer-ellátási hálózatokon belül, amelyek ezt a veszélyt elhárítják: a dokumentált, a törvényes rendelkezések betartásával végrehajtott opció (állatok számára való átadás) ugyanolyan reális alternatívát kínálva, mint a törvényes rendelkezések betartásával végrehajtott megsemmisítési opció.

Az élelmiszer-pazarlás problematikájára reflektáló gyakorlati megoldások az élelmiszer-ellátási láncban elpazarolt élelmiszerek mennyiségének csökkentéséhez, a lakosság

élelmiszer-vásárlási és -fogyasztási szokásainak, valamint az élelmiszer-értékesítő és -szolgáltató vállalkozók üzleti modelljének megváltoztatásához kell, hogy vezessenek. Az értékesítési (retail) ágazat résztvevőit, a szakág gazdasági szereplőit lehetséges a jogalkotási kezdeményezések révén ebbe az irányba felelősségvállalásra bírni és ezért a jog alkalmazása a vonatkozó területen már rövid távon is eredményeket lesz képes felmutatni, amint azt a kialakuló bírói ítélkezési gyakorlat is előrejelzi.

A „termelőtől a fogyasztóig” uniós stratégia kihívásai

Az uniós ágazati szakpolitika egyik eszköze a „termelőtől a fogyasztóig” stratégia⁸⁹, amely a méltányos, egészséges és környezetbarát élelmiszerrendszer alapjait szögezi le. A zöld megállapodás középpontjában található, illetve szerves részét képezi az SGD bizottsági menetrendnek is. A stratégia megjelenésekor az Európai Bizottság javaslatot tett az élelmiszer-ellátás és élelmezésbiztonság vészhelyzeti tervének kidolgozására, később a Bizottság közleményt fogadott el a témában.⁹⁰ Az e mechanizmus keretében előírányzott fő intézkedéstípusok mind előretekintő jellegűek, a kockázatértékelés és –figyelés kapcsán (az ellátási lánc sebezhetőségének értékelése az ellenálló képesség vizsgálatával, a kritikus élelmiszer-ellátási lánc infrastruktúráinak vizsgálata, az élelmiszer-ellátás és élelmiszerbiztonság nyomon követésére szolgáló speciális műszerfalak létrehozása), mind pedig koordinációs, együttműködési és kommunikációs jellegűek (információk és bevált gyakorlatok cseréje digitális platformokon keresztül, a tagállamok ösztönzése saját nemzeti készenléti terveik kidolgozására vagy fenntartására, ajánlások kidolgozása a válság esetén meghozandó lehetséges intézkedésekről).

Az élelmiszeripar és az élelmiszer-kereskedelem számára a „termelőtől a fogyasztóig” stratégia konkrét kötelezettségvállalásokat követel meg a vállalkozásoktól az egészség és a fenntarthatóság terén, mint például a környezeti lábnyomuk csökkentésével, a marketingstratégiák kiigazításával, a fogyasztók élelmiszer-értékkel kapcsolatos megítélését aláásó árkampányok visszaszorításával és a különböző, nélkülözhető csomagolás használatának csökkentésével. A Bizottság a maga részéről ki fog dolgozni egy magatartási

⁸⁹ Európai Bizottság „Termelőtől a fogyasztóig” stratégiája: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A52020DC0381>; <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/farm-to-fork-strategy-for-a-fair-healthy-and-environmentally-friendly-food-system.html>. Letöltve: 2023.02.17.

⁹⁰ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Vészhelyzeti terv az élelmiszer-ellátás és élelmezésbiztonság válság idején történő biztosítása érdekében, COM(2021) 689 final, 2021.11.12.

kódexet a felelős marketing és kereskedelmi gyakorlatok tekintetében. A körforgásos gazdasági modelleket is támogatni fogják, és felülvizsgálják a forgalmazási előírásokat, beleértve a földrajzi jelzésekre vonatkozó jogi keret megerősítését, adott esetben konkrét fenntarthatósági kritériumokkal.⁹¹

A stratégia célkitűzései négy nagyobb halmazba csoportosíthatók: fenntartható élelmiszertermelés; élelmiszer-feldolgozás és -elosztás; fenntartható élelmiszerfogyasztás; valamint az élelmiszer-veszteség és -pazarlás megelőzése.⁹² Dolgozatomban a negyedik csoportra összpontosítok. A „termelőtől a fogyasztóig” stratégia az élelmiszerlánc szereplőinek bevonásával lehetőséget nyújt a romániai döntéshozóknak arra, hogy az összes érdekelt felet bevonják az élelmiszerrendszerre és annak fenntarthatóságára hatást gyakorló politikai célkitűzések meghatározásába. Románia 2023-2027-re vonatkozó Nemzeti Stratégiai Terve⁹³ többek között a fenntartható mezőgazdaságra történő átállást kívánja elősegíteni. Az Európai Bizottság is megosztotta észrevételei Románia nemzeti stratégiai tervében szereplő európai zöld megállapodás célkitűzéseiről. Megvizsgálta a zöld megállapodás célkitűzéseinek eléréséhez való hozzájárulását és az az ezekkel való koherenciára vonatkozó információkat. A Bizottság úgy véli, hogy Románia nem tartalmazott információkat nemzeti értékeiről, amelyeket e célkitűzések érintenek. Ennek fényében felszólítja Romániát, hogy erősítse meg a tervet azáltal, hogy ambiciózus és számszerűsített nemzeti értékeket határoz meg az egyes célkitűzésekre vonatkozóan.⁹⁴ A kifejezett nemzeti célkitűzésekre vonatkozó javaslat megítélésem szerint nehezen megvalósítható, mivel a túlzottan ambiciózus célok ijesztőbbek lehetnek, mint a visszafogottabbak, különösen, ha nincs lehetőség az ellenőrzésre.

Az élelmezési rendszerek összetettségük miatt figyelembe kell veyék az élelmezésbiztonság, az életszínvonal és a környezeti fenntarthatóság közötti lehetséges szinergiákat és kompromisszumokat. A többféle célt követő, koherens politikák megvalósítása kihívást jelent a politikai döntéshozók számára, különösen akkor, ha többféle lehetséges

⁹¹ Luca L. (coord.), Alexandri C., Ionel I., Leonte M-J-C., 2023. *Securitatea alimentară, ca element al politicii agricole comune și agriculturii României în context european. Provocări 2023-2027*. Studii de Strategie și Politici SPOS 2022. Studiul nr. 1. Institutul European din România, București.
http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2023/01/Studiul-1_SPOS-2022_Securitatea-alimentara_Final.pdf, 52. Letöltve 2023.04.24.

⁹² Gorgan, Chersan, Dragomir, Dumitru, *i.m.*, 310.

⁹³ RO – Planul PAC 2023-2027 pentru România. C(2022)8783. 2022.12.07
https://apia.org.ro/wp-content/uploads/2023/01/Plan-National-Strategic-PAC-2023-2027_v1.2.pdf. Letöltve: 2023.03.19.

⁹⁴ Observations on the proposal by Romania for a CAP Strategic Plan 2023-2027 - CCI: 2023RO006AFSP001. 12.05.2022. Ref. Ares (2022)3617557 - 12/05/2022. https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2022-07/observation-letter-romania_en.pdf, 5-6. Letöltve: 2023.03.19.

politikai eszköz is rendelkezésre áll.⁹⁵ A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet⁹⁶ jelentése meghatároz néhány jó gyakorlatot, amelyekkel elkerülhetők a tények, érdekek és értékek közötti súrlódások. Probléma forrását képezi, hogy az érdekcsoportok lényeges információkkal szolgálhatnak a döntéshozók számára, azonban fennáll a veszélye annak, hogy bizonyos csoportok számukra előnyösebb értékeket, adatokat közöljenek. Az intézményi és szakpolitikai folyamatoknak elő kell segíteniük az átláthatóságot, az elszámoltathatóságot és az egyenlő versenyfeltételeket, hogy a lehető legkisebbre csökkentsék a politikai befolyásolás kockázatát

A szakpolitikában ismertetett elvek figyelembe vételével az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság az EU Tanácsának francia elnökségének felkérésére feltáró véleményt adott ki, amelyben több olyan uniós szintű eszközt azonosított, amelyek alkalmazásával biztosítható az európai termelők versenyképessége, és amelyek célja az élelmiszer-biztonság és az élelmiszerrendszer fenntarthatóságának biztosítása. Többek között a mozgatórugók az élelmiszeripari stratégiai autonómia előmozdítására, a gazdálkodók képzéshez való hozzáféréseinek megkönnyítésére ezen új technológiák terén, a tisztességes árak és jövedelemelosztás biztosítására a teljes lánc mentén; az élelmiszeripari ágazat gyakorlatának összehangolására az említett fenntartható fejlődési célokkal, illetve a civil társadalom és valamennyi érdekelt fél strukturált bevonásának és részvételének biztosítására vonatkoznak.⁹⁷

A 2023-2027-es Nemzeti Stratégiai Terv a rendszerváltás óta a legösszetettebb célkitűzéseket foglalja magában, amelyen a román agrár-élelmiszeripari ágazat átesett, azonban nem fedi le teljes mértékben a „termelőtől a fogyasztóig” stratégia által megcélzott összes ágazatot, mivel kizárólag a mezőgazdaságra és a vidékfejlesztésre összpontosít. Ezért a szakpolitikák megalkotása során szükség van olyan eszközök alkalmazására, mint például a szabályozási hatásvizsgálat, ahol noha Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Minisztérium rendelkezik némi tapasztalattal, ez sajnos korlátozott és nem tekinthető számottevőnek.

⁹⁵ Luca L. (coord.), Alexandri C., Ionel I., Leonte M-J-C., 2023. *Securitatea alimentară, ca element al politicii agricole comune și agriculturii României în context european. Provocări 2023-2027*. Studii de Strategie și Politici SPOS 2022. Studiul nr. 1. Institutul European din România, București. http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2023/01/Studiul-1_SPOS-2022_Securitatea-alimentara_Final.pdf. 60-61. Letöltve 2023.04.23.

⁹⁶ Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet
https://agriculture.ec.europa.eu/international/international-cooperation/international-organisations/oecd_hu.
Letöltve: 2023.04.11.

⁹⁷ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Élelmezésbiztonság és fenntartható élelmiszerrendszerek (feltáró vélemény a francia elnökség felkérésére) (2022/C 194/10) [27](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2022.194.01.0072.01.HUN&toc=OJ%3AC%3A2022%3A194%3ATO C, 72-80. Letöltve: 2023.04.19.</p></div><div data-bbox=)

Ígéretes nemzetközi kezdeményezések, szabályozások

Jelen fejezetben két uniós tagállam szakpolitikája kerül bemutatásra. A nemzetközi szakirodalom Írország és Franciaország példáján keresztül illusztrálja be a sikeres élelmiszer-pazarlás elleni fellépés eredményeit, ezért esett a választás erre a két tagállamra, amely Románia esetében a modellként is szolgálhat pragmatikus megoldások beazonosításában.

Írország

Az élelmiszer-feldolgozó ágazat erőforrásainak nagyobb összhangban történő használata lehetne elérhető egy olyan stratégia révén, amely a román élelmiszeripart a hazai piac legfontosabb szereplőjévé teheti, az ír kormány által kidolgozott Food Wise 2025 stratégia⁹⁸ mintájára. Írország hulladékpolitikájának ütemterve az ír agrárgazdaság következő 10 évre szóló növekedési jövőképét határozta meg, és számos olyan területet azonosított, amelyek stratégiai fellépést igényelnek a növekedési lehetőségek 2025-ig történő maximalizálása érdekében. A stratégia nyolc ágazat köré épül: a tejtermékek, a húsból készült termékek, a készételek, a tenger gyümölcsei, a whisky és kézműves sörök, a kertészet, az erdészet és a talajművelés.⁹⁹ Nem lehet független ettől a stratégiától az a tény, hogy Írország 2021-ben a Globális Élelmiszer-biztonsági Kezdeményezés (GFSI) globális rangsorában az első helyen áll¹⁰⁰, illetve 2022-ben a második¹⁰¹ (ezzel szemben Románia 29., illetve 45. helyen végzett). Románia esetében is hasznos lehet egy ilyen stratégia, amely az élelmiszeriparra, mint a mezőgazdasági ágazat motorjára összpontosít, és képes az aktuális helyzetekhez igazodni,¹⁰² oly módon, hogy pragmatikus megoldások beazonosítása lehetővé váljon.

A közelmúltban új stratégiát (Food Vision 2030)¹⁰³ dolgoztak ki, amely a fenntartható

⁹⁸ Az ír Food Wise 2025 stratégia: *Local Roots Global Reach. Food Wise 2025. A vision for growth for the Irish agricultural economy for the next 10 years.* Department for Agriculture, Food and the Marine. <https://www.gov.ie/en/publication/a6b0d-food-wise-2025/>. Letöltve: 2023.03.19.

⁹⁹ Luca L. (coord.), Alexandri C., Ionel I., Leonte M-J-C., 2023. *Securitatea alimentară, ca element al politicii agricole comune și agriculturii României în context european. Provocări 2023-2027.* Studii de Strategie și Politici SPOS 2022. Studiul nr. 1. Institutul European din România, București. http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2023/01/Studiul-1_SPOS-2022_Securitatea-alimentara_Final.pdf, 62-64. Letöltve: 2023.03.19.

¹⁰⁰ A 2021-es Globális Élelmiszer-biztonsági Index (GFSI): <https://nonews.co/wp-content/uploads/2022/03/GFSI2021.pdf>, 32. Letöltve: 2023.03.19.

¹⁰¹ A 2021-es Globális Élelmiszer-biztonsági Index (GFSI): <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/explore-countries>. Letöltve: 2023.03.19.

¹⁰² Luca L. (coord.), Alexandri C., Ionel I., Leonte M-J-C., 2023. *Securitatea alimentară, ca element al politicii agricole comune și agriculturii României în context european. Provocări 2023-2027.* Studii de Strategie și Politici SPOS 2022. Studiul nr. 1. Institutul European din România, București. http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2023/01/Studiul-1_SPOS-2022_Securitatea-alimentara_Final.pdf, 62-64. Letöltve: 2023.03.19.

¹⁰³ Az ír Food Vision 2030 stratégia: *Food Vision 2030. A World Leader in Sustainable Food Systems.* Department for Agriculture, Food and the Marine. <https://www.gov.ie/en/publication/c73a3-food-vision-2030-a-world-leader-in-sustainable-food-systems/#executive-summary>. Letöltve: 2023.03.19.

élelmiszerrendszerekre összpontosít. Ez egy újabb tízéves stratégia az ír agrár-élelmiszeripari ágazat számára, amely magában foglalja az elsődleges mezőgazdaságot, az élelmiszer- és italfeldolgozást és -gyártást, a halászatot, az akvakultúrát és a halfeldolgozást, az erdészetet és a fafeldolgozást, valamint a lótenyésztési ágazatot.

Amíg hasonló szakpolitikai dokumentumok nem állnak rendelkezésre, Romániának továbbra is megoldást kell találnia az agrár-élelmiszeripari ágazat legsürgetőbb problémáira. Ezek egyike a mezőgazdasági termékek (különösen a kistermelőktől származó) értékesítésének biztosítása is, amelyre már azonosítottak néhány lehetséges megközelítést, ilyen például a food hub-ok kialakítása, amelyek összekötik a kistermelőket és a helyi fogyasztókat, éttermeket¹⁰⁴, vagy például az otthonra rendelt termékkosár, amely garantálja, hogy megbízható termelők jó minőségű termékei kerülnek a család asztalára¹⁰⁵.

Franciaország

Franciaországban 2014-ben a „Csúnya gyümölcsök és zöldségek” című figyelemfelkeltő kampány humorral ösztönözte az embereket arra, hogy vásároljanak torz termékeket, amelyek ugyanolyan táplálóak, mint szebbnek tűnő társaik. A kampány bevezetését követő első két napon belül egyetlen francia szupermarket 1,2 tonna „szépséghibás” terméket adott el.¹⁰⁶

A 2015. évi 2015-992., a zöld növekedést szolgáló energetikai átállásról szóló törvény¹⁰⁷ előírja, hogy 2016. szeptemberéig a közétkeztetésben az élelmiszer-pazarlás elleni megközelítést kell bevezetni. Ezt követően Franciaország lett a világon az első ország, amely törvényt¹⁰⁸ fogadott el, megtiltva a szupermarketeknek az el nem adott élelmiszerek megsemmisítését. A 2016. február 11-én kihirdetett, az élelmiszer-pazarlás elleni küzdelemről szóló törvény kiegészíti a 2015. évi élelmiszer-pazarlással kapcsolatos rendelkezéseit.

¹⁰⁴ Popa A., Meiroșu C., Popescu R. 2021. *Food Hub-ul. Model alternativ pentru dezvoltarea fermelor mici și mijlocii în România*, Centrul Român pentru Politici Europene, 11-17, https://www.crpe.ro/wp-content/uploads/2021/12/20211207_Food-Hubs-Report.pdf. Letöltve: 2023.03.19.

¹⁰⁵ Kislépték Egyesület: Mi a rövid élelmiszer lánc – REL, és miért jó? <https://kisleptek.hu/tudastar/rel-hub/mi-a-rovid-elelmiszer-lanc-rel-es-miert-jo/>. Letöltve: 2023.03.19.

¹⁰⁶ Marandi B. 2020. *A Path to Food Waste Reduction*. http://bsdgroup.ca/blog/2020/10/a-path-to-food-waste-reduction/food-waste/#_ftn28. Letöltve: 2023.04.22.

¹⁰⁷ Law no. 2015-992 on Energy Transition for Green Growth (Energy Transition Law) <https://climate-laws.org/geographies/france/laws/law-no-2015-992-on-energy-transition-for-green-growth-energy-transition-law>. Letöltve: 2023.04.22.

¹⁰⁸ Loi 2016-138 du 11 février 2016 relative à la lutte contre le gaspillage alimentaire, JOURNAL OFFICIEL DE LA RÉPUBLIQUE FRANÇAISE [J.O.], Feb. 12, 2016, https://www.legi-france.gouv.fr/jo_pdf.do?id=JORFTEXT000032036289 [<https://perma.cc/NLM5-P87T>]. *The Anti-Waste Law in the Daily Lives of the French People, What Does That Mean in Practice? January 2020*. <https://circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/anti-waste-law-in-the-daily-lives-of-french-people.pdf>. Letöltve: 2023.04.22.

A törvény kimondja, hogy a minőségmegőrzési idő lejártához közeledve az említett gazdasági szereplők kidobják a jó minőségű élelmiszereket. A szabályozás szerint minden 400 négyzetméternél nagyobb alapterületű szupermarketnek partnerséget kell kötnie egy élelmiszerjótékonsági szervezettel, hogy kidobás helyett eladatlan élelmiszereit adományozza. Ez utóbbit illetően nem határozza meg az adományozandó élelmiszerek arányát. Ha tehát az élelmiszerek csupán 1%-áról is van szó, akkor már megfelel a jogszabálynak, amennyiben ez nem valósul meg, bírságok szabhatók ki.¹⁰⁹ Az élelmiszer-pazarlás elleni küzdelemben végrehajtandó intézkedések hierarchiáját is bevezeti: elsőbbséget biztosít a megelőzésnek, majd az emberi fogyasztásra szánt élelmiszerek adományozás vagy feldolgozás útján történő értékesítésének. Ezt követi az állati takarmány és energia célú hasznosítás, a megsemmisítés a végső megoldás. A törvény az élelmiszer-pazarlással kapcsolatos oktatási és figyelemfelkeltő intézkedéseket is meg kívánja erősíteni, és előírja az élelmiszer-pazarlás elleni küzdelemmel kapcsolatos intézkedéseknek a vállalatok társadalmi és környezetvédelmi jelentésébe való beépítését.¹¹⁰

2013-ban megalkotásra került az élelmiszer-pazarlás elleni nemzeti paktum¹¹¹. Ez 11 intézkedést tartalmaz, amelyek a gazdasági szereplők (mezőgazdasági termelők, nagybani piacok, kollektív és kereskedelmi étkeztetés, helyi hatóságok) kötelezettségvállalásán alapulnak. Az egyik legfontosabb célkitűzése, hogy 2025-re 50%-kal csökkentse az élelmiszer-hulladék mennyiségét, azaz 2013 és 2025 között évente átlagosan 5%-kal.

A 2020-ban kihirdetett, körforgásos gazdaságot megvalósítását célzó törvény¹¹² megerősíti az élelmiszer-pazarlás elleni küzdelem érdekében bevezetett rendelkezéseket. Célul tűzi ki, hogy a 2015-ös szinthez képest 2025-ig 50%-kal csökkenjen az élelmiszer-hulladék az élelmiszerforgalmazásban és az étkeztetésben, ugyanehhez a szinthez képest pedig 2030-ig 50%-kal a fogyasztásban, a termelésben, a feldolgozásban és a kereskedelmi étkeztetésben. A törvény továbbá megerősíti az adományozott élelmiszerek minőségére vonatkozó követelményeket, valamint az üzemeltetők általi felügyeletet és ellenőrzést. Ami a minimális minőségmegőrzési időt illeti, kimondja, hogy ehhez mellékelhető egy olyan nyilatkozat, amely tájékoztatja a fogyasztókat, hogy a termék ezen időpont után is fogyasztható. Figyelmet

¹⁰⁹ *La loi anti-gaspillage pour une économie circulaire*. 2023.02.08. <https://www.ecologie.gouv.fr/loi-anti-gaspillage-economie-circulaire>. Letöltve: 2023.04.22.

¹¹⁰ Vaqué, L.G. 2017. French and Italian Food Waste Legislation: An Example for Other EU Member States to Follow? *European Food and Feed Law Review*, 12(3): 224-233, 225.

¹¹¹ Pacte national de lutte contre le gaspillage alimentaire: les partenaires s'engagent. 2023.03.14. <https://agriculture.gouv.fr/pacte-national-de-lutte-contre-le-gaspillage-alimentaire-les-partenaires-sengagent>. Letöltve: 2023.04.22.

¹¹² Gaspillage alimentaire. 2023.01.03. <https://www.ecologie.gouv.fr/gaspillage-alimentaire>. Letöltve: 2023.04.22.

érdemel a készletgazdálkodás javítása a keletkező hulladék csökkentése érdekében: a termékkódokba befoglalandó a fogyaszthatósági idő, a minőségmegőrzési idő és a tételszám, amely lehetővé teszi a készletek jobb számítógépes nyilvántartását is. Az intézkedés 2022. január 1-jén lépett hatályba.

Záró gondolatok

A jövőre nézve a román jogalkotónak törekednie kell arra, hogy minél egységesebb és hosszútávon eredményesen alkalmazható jogi keretet alakítson ki (szankciók és szankcionáló eljárások kidolgozása és következetes alkalmazása révén) az élelmiszer-pazarlás és -veszteség visszaszorítása érdekében, a stimuláló uniós normatív szakági eredményekre is reflektálva és ezeket kihasználva. Ezenfelül szükséges az élelmiszerláncban érintett gazdasági szereplők együttműködése is, amely széles skálán képzelendő el: tájékoztató és felvilágosító kampány, szakmai fórumok (kerekasztal beszélgetések és konferenciák), tapasztalatcsere és intézményi jógyakorlatok révén.

Számos hasznos lépést lehet tenni a probléma megoldása érdekében, például: létrehozni egy nemzeti online platformot az élelmiszerhulladéokra vonatkozó adatok bejelentésére; kialakítani egy nemzeti stratégiát az élelmiszerhulladék megelőzésére és csökkentésére; növelni a hatóságok és a gazdasági szereplők felelősségét; valamint leegyszerűsíteni az élelmiszer-adományozási rendszert. Meglátásom szerint egy nemzeti online platform előbb-utóbb mindenképp szükséges lesz, ugyanis fontos adatgyűjtési módszertanok kidolgozására, útmutatók elkészítésére biztosítana teret, ezenfelül tartalmazhatna még a fogyasztók számára tippeket a pazarlás megelőzésére, felvilágosítású célú oktató jellegű elemeket. Ezen pillérek a 2024-es törvénymódosítást kiegészítve elősegítenék a pazarlás problémájának hatékonyabb kezelését.

Az élelmiszer-pazarlás és -veszteség csökkentése jogszabályi intézkedéseket és a gazdasági szereplők helyes, illetve a fogyasztók tudatos magatartásának kombinációját igényli. Az élelmiszerrendszer termelési és fogyasztási szokásainak megváltoztatása és a körforgásos gazdaságba való bevonása pozitív hatásokat eredményezhet gazdasági, társadalmi és környezeti téren is.

Irodalomjegyzék

Szakirodalom

- Abiad, M.G., Meho, L.I. 2018. Food loss and food waste research in the Arab world: a systematic review. *Food Security*, 10: 311–322.
- Archip BC, Banatean-Dunea I, Petrescu DC, Petrescu-Mag RM. Determinants of Food Waste in Cluj-Napoca (Romania): A Community-Based System Dynamics Approach. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2023, 20(3): 2140.
- Bradshaw, C. 2018. Waste Law and the Value of Food. *Journal of Environmental Law*, 30(2): 311–331.
- Caldeira, C., De Laurentiis, V., Ghose, A., Corrado, S., Sala, S. 2021. Grown and thrown: Exploring approaches to estimate food waste in EU countries. *Resources, Conservation and Recycling*, 168: 105426.
- Cattaneo, A., Sánchez, M.V., Torero, M., Vos, R. 2021. Reducing food loss and waste: Five challenges for policy and research. *Food Policy*, 98: 101974.
- Corrado, S., Caldeira, C., Eriksson, M., Hanssen, O.J., Hauser, H.-E., van Holsteijn, F., Liu, G., Östergren, K., Parry, A., Secondi, L. 2019. Food Waste Accounting Methodologies: Challenges, Opportunities, and Further Advancements. *Global Food Security*, 20:93–100.
- Gorgan, C., Chersan, I.C., Dragomir, V.D., Dumitru, M., 2022. Food Waste Prevention Solutions in the Annual Reports of European Companies. *Amfiteatru Economic*, 24(60): 309-329.
- Gregson, N., Crang, M., Laws, J., Fleetwood, T., Holmes, H. 2013. Moving up the waste hierarchy: Car boot sales, reuse exchange and the challenges of consumer culture to waste prevention. *Resources, Conservation and Recycling*, 77: 97–107.
- Gubicskóné Kisbenedek, A., Szabó, Z. 2015. *Élelmiszer-tudományi ismeretek*, Medicina Könyvkiadó ZRT, Budapest.
- Kasza, G., Dorkó, A., Kunszabó, A., & Szakos, D. 2020. Quantification of household food waste in Hungary: A replication study using the FUSIONS methodology. *Sustainability*, 12(8): 3069.
- Lemaire, A., Limbourg, S. 2019. How Can Food Loss and Waste Management Achieve Sustainable Development Goals? *Journal of Cleaner Production*, 234: 1221–1234.
- Luca L. (coord.), Alexandri C., Ionel I., Leonte M-J-C., 2023. *Securitatea alimentară, ca element al politicii agricole comune și agriculturii României în context european. Provocări 2023-2027. Studii de Strategie și Politici SPOS 2022. Studiul nr. 1*. Institutul European din România, București.
- Lucifero, N. 2016. Food Loss and Waste in the EU Law between Sustainability of Well-being and the Implications on Food System and on Environment. *Agriculture and Agricultural Science Procedia*, 8: 282-289.
- Marsden, T., Hebinck, P., Mathijs, E. 2018. Re-building food systems: embedding assemblages, infrastructures and reflexive governance for food systems transformations in Europe. *Food Security*, 10(3): 1301–1309.
- Petrescu, D.C., Vermeir, I., Petrescu-Mag, R.M. 2020. Consumer Understanding of Food Quality, Healthiness, and Environmental Impact: A Cross-National Perspective. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(1): 169.
- Scherhauer, S., Moates, G., Hartikainen, H., Waldron, K. 2018. Obersteiner, G. Environmental Impacts of Food Waste in Europe. *Waste Management*, 77: 98–113.

- Scotford, E. 2021. Legislation and the Stress of Environmental Problems. *Current Legal Problems*, 74(1): 299–327.
- Szabó-Bódi, B., Kasza, G., & Szakos, D. 2018. Assessment of household food waste in Hungary. *British Food Journal*, 120(3): 625–638.
- Vaqué, L.G. 2017. French and Italian Food Waste Legislation: An Example for Other EU Member States to Follow? *European Food and Feed Law Review*, 12(3): 224–233.
- von Braun, J., Sorondo, M.S., Steiner, R. 2023. *Reduction of Food Loss and Waste: The Challenges and Conclusions for Actions*. In: von Braun, J., Afsana, K., Fresco, L.O., Hassan, M.H.A. (eds). *Science and Innovations for Food Systems Transformation*, Springer, Cham, 569–578.
- Xue, L., Liu, G. 2019. *Introduction to global food losses and food waste*. In: Galankis, C.M. (eds). *Saving Food Production, Supply Chain, Food Waste and Food Consumption*, Academic Press, London, 1–31.

Jogforrások

Nemzeti (romániai) jogszabályok, normatív rendelkezések, jogszabálytervezetek

2000. évi 24. törvény a jogi normák megszerkesztésének jogalkotás-technikai szabályairól, megjelent Románia Hivatalos Közlönye I. részében, 2000. március 27, 24. szám (Legea nr. 24 din 27 martie 2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, publicat în Monitorul Oficial Partea I nr. 260 din 21 aprilie 2010).
2016. évi 217. törvény az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről, megjelent Románia Hivatalos Közlönye I. részében, 2019. február 11, 103. szám (Legea nr. 217 din 17 noiembrie 2016, republicată, privind diminuarea risipei alimentare, publicat în Monitorul Oficial Partea I nr. 103 din 11 februarie 2019).
2016. évi 47. törvény az élelmezés és az élelmiszer-pazarlás elleni küzdelem nemzeti napjának létrehozásáról, megjelent Románia Hivatalos Közlönye I. részében 2016. április 1, 241. szám (Legea nr.47 din 30 martie 2016 privind instituirea zilei de 16 octombrie - Ziua națională a alimentației și a combaterii risipei alimentare, publicat în Monitorul Oficial Partea I nr. 241 din 1 aprilie 2016).
2017. június 30-i 45. sürgősségi kormányrendelet az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvény felfüggesztéséről, megjelent Románia Hivatalos Közlönyében, 2017. június 30, 505. szám (Ordonanța de urgență nr. 45/2017 pentru suspendarea Legii nr. 217/2016 privind diminuarea risipei alimentare, publicat în Monitorul Oficial Partea I, Partea I nr. 505 din 30 iunie 2017).
2018. évi 200. törvény az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvény módosításáról és kiegészítéséről, megjelent Románia Hivatalos Közlönye I. részében, 2018. július 25, 647. szám (Legea nr. 200 din 20 iulie 2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 217/2016 privind diminuarea risipei alimentare, publicat în Monitorul Oficial Partea nr. 647 din 25. iulie 2018).
2020. évi 131. törvény az adótörvénykönyvről szóló 2015. évi 227. törvény 270. cikke (8) bekezdésének kiegészítésére és az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvény módosítására, megjelent Románia Hivatalos Közlönye I. részében, 2020. július 15-én, 623 szám (Legea nr.131 din 15 iulie 2020 pentru completarea alin. (8) al art. 270 din Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal și pentru modificarea Legii nr. 217/2016 privind diminuarea risipei alimentare, publicat în Monitorul Oficial Partea I. nr. 623 din 15 iulie 2020).
2019. évi 51. kormányhatározat az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217.

- törvény végrehajtására vonatkozó alkalmazási normák jóváhagyásáról, megjelent Románia Hivatalos Közlönye I. részében, 2019. február 11, 103. szám (H.G. nr. 51 din 30 ianuarie 2019 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 217/2016 privind diminuarea risipei alimentare, publicat în Monitorul Oficial Partea I, nr. 101 din 8 februarie 2019).
- PL-x 842/2015. Törvénytervezet az élelmiszer-pazarlás elleni küzdelemre (Proiect de Lege privind combaterea risipei alimentare).
- PL-x 851/2015. törvényjavaslat az élelmiszer-pazarlás csökkentésére (Propunere legislativă privind diminuarea risipei alimentare).
- PL-x 573/2017. törvénytervezet az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvény módosítására (Proiect de Lege pentru modificarea Legii nr. 217/2016 privind diminuarea risipei alimentare).
- PL-x nr. 315/2020. törvénytervezet az adótörvénykönyvről szóló 2015. évi 227. törvény 270. cikke (8) bekezdésének kiegészítésére és az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvény módosítására (Proiect de Lege pentru completarea alin. (8) al art.270 din Legea nr.227/2015 privind Codul fiscal și pentru modificarea Legii nr. 217/2016 privind diminuarea risipei alimentare).
- Pl-x 20/2019. törvényjavaslat az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvény 3¹. cikkének módosítására (Propunere legislativă modificarea art. 3¹ din Legea nr. 217/2016 privind diminuarea risipei alimentare).
- PL-x 630/2022 törvénytervezet az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről szóló 2016. évi 217. törvény módosítására (Proiect de Lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 217/2016 privind diminuarea risipei alimentare).

Nemzeti (romániai) statisztikai kimutatások, policy papers

- National Institute of Statistics. TEMPO Online. 2022. https://www.madr.ro/docs/ind-alimentara/risipa_alimentara/2022/lista-operatori-receptori-update-02.03.2022.pdf. Letöltve: 2023.03.18.
- Institutul Național de Statistică 2021. Dimensiuni ale incluziunii sociale în România în anul 2020. INS 2021, https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/dimensiuni_ale_incluziunii_sociale_in_romania_2020.pdf. Letöltve: 2023.03.18.
- Országos Közegészségügyi Intézet (INSP): az élelmiszer-pazarlás visszaszorításáról szóló törvény sikertelenségének, hiányosságainak bemutatása egy 2019-es helyzetelemzés által, https://insp.gov.ro/download/cnepss/stare-de-sanatate/determinantii_starii_de_sanatate/nutritia/Analiza-de-situatie-ALIMENT-2019.pdf. Letöltve: 2023.02.17.
- Ministerul Fondurilor Europene. *Produse alimentare și/sau programul operațional de asistență materială de bază 12.2013-31.12.2023 (Programul Operațional Ajutorarea Persoanelor Dezavantajate)*, https://www.fonduri-ue.ro/images/files/programe/POAD/2020/18.03.2020/POAD_4.0_2020.pdf. Letöltve: 2023.02.18.
- RO – Planul PAC 2023-2027 pentru România. C(2022)8783. 2022.12.07 https://apia.org.ro/wp-content/uploads/2023/01/Plan-National-Strategic-PAC-2023-2027_v1.2.pdf. Letöltve: 2023.03.18.
- Popa A., Meiroșu C., Popescu R. 2021. *Food Hub-ul. Model alternativ pentru dezvoltarea fermelor mici și mijlocii în România*, Centrul Român pentru Politici Europene, https://www.crpe.ro/wp-content/uploads/2021/12/20211207_Food-Hubs-Report.pdf. Letöltve: 2023.03.19.

IRCEM 2021. *Study of Food Waste in Romania. Advisory Group 2 – Policy and governance tools.* <https://rocesp.ro/wp-content/uploads/2022/02/V4-final-Food-Waste-Report.pdf>.
Letöltve: 2023.03.19.

Joggyakorlat

- A Dévai Járásbíróság 2019. április 19-i, 789. sz. Ítélete, melynek tárgya szabálysértési jegyzőkönyv elleni panasz. <http://rolii.ro/hotarari/5d1c0bb3e490093823000036>
Letöltve: 2023.04.29.
- A Călărași-i Törvényszék 2020. június 3-i, 231. sz. Ítélete, melynek tárgya szabálysértési jegyzőkönyv elleni panasz. <http://rolii.ro/hotarari/5f543e65e49009640d000032>
Letöltve: 2023.04.29.
- A Nagyvárad-i Járásbíróság 2019. november 14-i, 6263. sz. Döntése, melynek tárgya szabálysértési panasz. <http://rolii.ro/hotarari/5dd74d67e49009240d000061> Letöltve: 2023.04.29.

Uniós jogszabályok, normatív rendelkezések, statisztikai kimutatások, policy papers

- Az Európai Parlament és Tanács EU 2018/851 irányelve (2018. május 30.) a hulladékokról szóló 2008/98/EK irányelv módosításáról, HL L 150, 2018.6.14.
- Az Európai Parlament és a Tanács 2006/12/EK irányelve (2006. április 5.) a hulladékokról, HL L 114, 2006.4.24.
- Az Európai Parlament és a Tanács 178/2002/EK rendelete az élelmiszerjog általános elveiről és követelményeiről, az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság létrehozásáról és az élelmiszerbiztonságra vonatkozó eljárások megállapításáról, HL L 31, 2002.2.1.
- Az Európai Parlament és a Tanács 2000/98/EK Irányelve (2008. november 19) a hulladékokról és egyes irányelvek hatályon kívül helyezéséről. HL. 312, 2008.11.22.
- A Tanács 75/442/EGK irányelve (1975. július 15.) a hulladékokról, HL L 194, 1975.7.25.
- A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Vészhelyzeti terv az élelmiszer-ellátás és élelmezésbiztonság válság idején történő biztosítása érdekében, COM(2021) 689 final, 2021.11.12.
- A Bizottság (EU) 2019/1597 felhatalmazáson alapuló határozata (2019. május 3.) a 2008/98/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvnek az élelmiszer-hulladék szintjének egységes mérésére vonatkozó közös módszertan és minimális minőségi követelmények tekintetében történő kiegészítéséről, HL L 248., 2019.9.27.
- A Bizottság (EU) 2019/2000 végrehajtási határozata (2019. november 28.) a 2008/98/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvvel összhangban az élelmiszer-hulladékra vonatkozó adatok jelentéséhez és a minőség-ellenőrzési jelentés benyújtásához használandó formátum megállapításáról, HL L 310, 2019.12.2.
- A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az európai zöld megállapodás, COM(2019) 640 final, 2019.12.11.
- A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az anyagkörforgás megvalósítása – a körforgásos gazdaságra vonatkozó uniós cselekvési terv, COM(2015) 614 final, 2015.12.2.
- A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: A tisztább és versenyképesebb

- Európát szolgáló, körforgásos gazdaságra vonatkozó új cselekvési terv, COM(2015) 614 final, 2015.12.2.
- Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Élelmiszerbiztonság és fenntartható élelmiszerrendszerek (feltáró vélemény a francia elnökség felkérésére) (2022/C 194/10) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2022.194.01.0072.01.HUN&toc=OJ%3AC%3A2022%3A194%3ATOC, 72-80. Letöltve: 2023.04.19.
- Az Európai Bizottság „Termelőtől a fogyasztóig” stratégiája: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A52020DC0381>; <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/farm-to-fork-strategy-for-a-fair-healthy-and-environmentally-friendly-food-system.html>. Letöltve: 2023.02.17.
- Európai Parlament Kutatószolgálat (EPRS) által közzétett tájékoztató: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2014/130678/LDM_BRI\(2014\)130678_REV1_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2014/130678/LDM_BRI(2014)130678_REV1_EN.pdf), 8. Letöltve: 2023.03.27.
- Eurostat. *Food Waste and Food Waste Prevention – Estimates*. 2022. https://food.ec.europa.eu/safety/food-waste_en; https://food.ec.europa.eu/system/files/2023-03/fw_eu-actions_ms_20230307_pres-01.pdf; https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_wasfw/default/table?lang=en. Letöltve: 2023.03.18.
- Eurostat. *Living Conditions in Europe – Poverty and Social Exclusion*. 2022. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living_conditions_in_Europe_-_poverty_and_social_exclusion&oldid=584082. Letöltve: 2023.03.18.
- Eurostat. *Share of population unable to afford a meal with meat, fish or a vegetarian equivalent every other day, 2021*. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220225-1>. Letöltve: 2023.02.17.
- Az Európai Számvevőszék különjelentése 12/2021: A „szennyező fizet” elv alkalmazása következetlen az Unió környezetvédelmi politikáiban és fellépésében, https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_12/SR_polluter_pays_principle_HU.pdf. Letöltve: 2023.03.19.
2023. januári kötelezettségsegési eljárási csomag: főbb határozatok, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/inf_23_142. Letöltve: 2023.02.17.
- România: proceduri de infringement în domeniul mediului și pescuitului privind deșeurile. https://romania.representation.ec.europa.eu/news/romania-proceduri-de-infringement-domeniul-mediului-si-pescuitului-privind-deseurile-2021-06_ro. Letöltve: 2023.02.17.

Egyéb források

- FAO. 2019. *The State of Food and Agriculture 2019. Moving forward on food loss and waste reduction*. Rome. <https://www.fao.org/3/ca6030en/ca6030en.pdf>. Letöltve: 2023.04.23.
- FAO. 2011. *Global food losses and food waste – Extent, causes and prevention*. Rome. <https://www.fao.org/3/i2697e/i2697e.pdf>. Letöltve: 2023.03.13.
- United Nations. 2015. *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*, A/70/L.1, 1-35.
- UN: 17% of all food available at consumer levels is wasted, <https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/un-17-all-food-available-consumer-levels-wasted>. Letöltve: 2023.02.17.

- UNEP Food Waste Index Report 2021, <https://www.unep.org/resources/report/unep-food-waste-index-report-2021>. Letöltve: 2023.02.17.
- ENSZ. Fenntartható Fejlődési Célok: <https://sdgs.un.org/goals>. Letöltve: 2023.03.19.
- <https://www.wfp.org/stories/5-facts-about-food-waste-and-hunger>. Letöltve: 2023.03.18.
- Food and Agriculture Organization of United Nations (FAO): Statistical Capacity Assessment for the FAO-relevant SDG Indicators 2018/19, <https://www.fao.org/3/ca6199en/CA6199EN.pdf>. Letöltve: 2021.02.17.
- Observations on the proposal by Romania for a CAP Strategic Plan 2023-2027 - CCI: 2023RO006AFSP001. 12.05.2022. Ref. Ares(2022)3617557 - 12/05/2022 https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2022-07/observation-letter-romania_en.pdf. Letöltve: 2023.03.19.
- ENSZ Élelmészeti és Mezőgazdasági Szervezete: https://agriculture.ec.europa.eu/international/international-cooperation/international-organisations/fao_hu. Letöltve: 2023.03.13.
- Asociația Mai Mult Verde. 2017. România fără risipă, Bukarest, 3. <https://foodwaste.ro/wp-content/uploads/2018/10/FoodWasteRO-Anexa21-CatalogONG.pdf>. Letöltve: 2023.03.18.
- USAMV Cluj-Napoca. Rezultatele studiului privind risipa alimentară în gospodării, realizat în România, Republica Moldova și Macedonia, și coordonat de USAMV Cluj-Napoca. <https://www.usamvcluj.ro/rezultatele-studiului-privind-risipa-alimentara-in-gospodarii-realizat-in-romania-republica-moldova-si-macedonia-si-coordonat-de-usamv-cluj-napoca/>. Letöltve: 2023.03.18.
- Local Roots Global Reach. Food Wise 2025. A vision for growth for the Irish agricultural economy for the next 10 years.* Department for Agriculture, Food and the Marine. <https://www.gov.ie/en/publication/a6b0d-food-wise-2025/>. Letöltve: 2023.03.19.
- A 2021-es Globális Élelmiszer-biztonsági Index (GFSI): <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/explore-countries>. Letöltve: 2023.03.19.
- Kislépték Egyesület: Mi a rövid élelmiszer lánc – REL, és miért jó? <https://kisleptek.hu/tudastar/rel-hub/mi-a-rovid-elelmiszer-lanc-rel-es-miert-jo/>. Letöltve: 2023.03.19.
- Food Vision 2030. A World Leader in Sustainable Food Systems.* Department for Agriculture, Food and the Marine. <https://www.gov.ie/en/publication/c73a3-food-vision-2030-a-world-leader-in-sustainable-food-systems/#executive-summary>. Letöltve: 2023.03.19.
- Federația Băncilor pentru Alimente din România – FBAR <https://ambasadasustenabilitatii.ro/federatia-bancilor-pentru-alimente-din-romania-fbar/>. Letöltve: 2023.04.03.
- Marandi B. 2020. *A Path to Food Waste Reduction*. http://bsdgroup.ca/blog/2020/10/a-path-to-food-waste-reduction/food-waste/#_ftn28. Letöltve: 2023.04.22.
- Loi 2016-138 du 11 février 2016 relative à la lutte contre le gaspillage alimentaire, JOURNAL OFFICIEL DE LA RÉPUBLIQUE FRANÇAISE [J.O.], Feb. 12, 2016, https://www.legifrance.gouv.fr/jo_pdf.do?id=JO. Letöltve: 2023.04.22.
- Law no. 2015-992 on Energy Transition for Green Growth (Energy Transition Law) <https://climate-laws.org/geographies/france/laws/law-no-2015-992-on-energy-transition-for-green-growth-energy-transition-law>. Letöltve: 2023.04.22.
- The Anti-Waste Law in the Daily Lives of the French People, What Does That Mean in Practice?* January 2020. <https://circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/anti-waste-law-in-the-daily-lives-of-french-people.pdf>. Letöltve: 2023.04.22.
- La loi anti-gaspillage pour une économie circulaire. 2023.02.08. <https://www.ecologie.gouv.fr/loi->

[anti-gaspillage-economie-circulaire](#). Letöltve: 2023.04.22.

Pacte national de lutte contre le gaspillage alimentaire: les partenaires s'engagent. 2023.03.14.
<https://agriculture.gouv.fr/pacte-national-de-lutte-contre-le-gaspillage-alimentaire-les-partenaires-sengagent>. Letöltve: 2023.04.22.

Gaspillage alimentaire. 2023.01.03. <https://www.ecologie.gouv.fr/gaspillage-alimentaire>.
Letöltve: 2023.04.27.